Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашаrlкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера денз ● ЕРА, 10 ДЕКАБРЬ, 1981 ШУ. ● № 148 (6538). ● Мах 2 кеп.

КПСС Нохч-ГІалгІай обкома пленум

8-чa декабре Грозне КПСС обкома заседаней зале хилар парте Нохч - ГІалгІай обкома IV пленум.

Пленуме ладийгІар «КПСС ЦК ноябрьска (1981 ш.) Пленума итогехи Пленума решенешкарен цига КПСС ЦК Генеральни секретара яов. Л. И. Брежнева даьча къамеьлагарен хьадоагІача областной партийни организаце декхарехи» парте обкома хьалхарча секретара **А. В. Власова** яьча докладага.

Доклад ювцаш пренешка къамеьлаш дир: **Е. В. Тумсоева** — КПСС Старопромысловски райкома хьалхарча секретара, **Н. И. Ведерникова** — В. И. Ленина цIерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода воккхагІча оператора, **А. А. Микиева** — КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара, **Г. К. Веденкос** — «Красный молот» завода директора, **А. И. Иванова** — НГІАССР Министрий Совета председатела заместитела, **И. А. Халадова** — Гудермесски района «Терек» яхача совхоза бригадира, **П. И. Голещихина** — НГІАССР финансай министра, **А. М. Карагичевас** — КПСС Наурски райкома хьалхарча секретара, **А. Ж. Дзейгова** — «Птицепром» треста директора, **Г. Г. Махауре** — КПСС Веденски райкома хьалхарча секретара.

Дийцача дешах пленумо тІайийцар экономикен социальни - культурни гІишлои хьалъеча деррига доакъошка эффективности балха дикали айяра тІаберзабаь соцам. Пленумо КПСС Центральни Комитета, ЦК Политбюрона, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева тешам белар Нохч - ГІалгІайчен коммунисташа, берригача къахьегамхоша шоаш ца кхобеш беча балхаца парте XXVI съезда, КПСС ЦК ноябрьски (1981 ш.) Пленума решенеш кхоачашъеча, цхьайтталагІча пятилетка планаш чакхйоахача, вай Даьхен экономически оборонии низ дІахо чІоагІбеча шоашкара доаггІаш дола дакъа юкъехьоргхиларах.

Пленуме цитта ладийгІар «Доакъар дукхагІа даккхарец цун дикал айярен хьакъехьара КПСС XXVI съезда решенеши КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева установкаши кхоачашъяра де дезарех» парте обкома III пленумо баь соцам кхоачашбелга мишта лел дувцаш КПСС обкома секретара **Д. Г. Завгаева** баьча хоамага.

Пленумо соцам бир хоам тІаэца. КПСС горкомашта, райкомашта, горрайисполкомашта, юртбоахама, промышленния, гІишлоний предприятей, министерствай, ведомствай кулгалхоште тІадиллад КПСС обкома III-ча пленума соцам кхоачаш мишта бу къоастаде, долаш дола кхоачамбоацараш дІадахара, хьайбай боахама чІоагІа доакъара база хьакхоллара чІоагІъяь программа хьадда кхоачашъяра кхы тІа а де доагІар делга.

Пленумо къоастадир организационни дош. КПСС обкома мехкдаьттан химически промышленноста отдела заведующелла чІоагІваьв **В. А. Куценко**. КПСС обкома гІишлоний отдела заведующелла чІоагІваьв **Ю. Х. Героев**.

Областной партийни организаце ревизионни комиссе

Областной партийни организаце ревизионни комиссе заседани хилар. Комиссе ладийгІар районни партийни организаце партийни взносаш хьатсандга мишта лел дувцаш КПСС Заводской райкома хьалхарча секретара Д. К. ТАРАСОВА баьча хоамага. Цу хьакъехьа йоагІаш йола рекомендацеш тІайийцар.

ХІАРА ІАТТАГАРА — 5900 КИЛОГРАММ

Шийтта шу хьалха Шелковской района «Красный пахарь» яхача колхоза шурий-товарий ферме балха ера Ахухаджиева Элижа.

Атта дацар цу хьалхарча денойка. Кулгаш лазар, дегІ а чІоагІа кІаьдлора, шийболх дика дІа ца бодаш хилча схе а хьовзар. ХІаьта а тІехьашка па йовлаш цхьан дийнахьа цхьа гІулакх а Іоваден, тІаккха шоллагІчох а кхуваш, карсерзаю Элижас доаркай говзал.

Ишта, хьалхарча кхаь шере болх беча колхоза дикагІболча доаркашц санна хьокхамаш а гойташ дІайода из. Цхьа бутт хІабахкийтабац цо иттлагІча пятилетка шерашка плани тІайийца социалистически декхараш кхоачаш ца деш. Цу пятилетка итогех Шелковской районе эгара дикагІча итт доаркана юкъе а нийслу Ахухаджиева.

Дика дІайолаяьй цу хьинар долча доаркa цхьайтталагІа пятилетка а. Укх шера цхьайтта бетта баьча балха итогех республике хьалхара моттиг яьккхай цо. Оаха даьча лоархІамегІа, укх шера хІара ше кхоабача Іаттагара цо яьккха шура 5900 килограммага дІакхоачаргья. Мишта бовийхалу цунга аз толам? Цун керттера бахьан да къахьегара тІера из хилар, шийгІулакхаш дог лезаш кхоачадар. Зоотехнически бокъонаша дІа ма деххара, специалисташца дага йоалаш, ду цо шийдоахина гІулакхаш, хІаьта долча кхоачамех бизза пайда эц.

Къона доаркаш а Іомабу Ахухаджиевас. Цун цІенда Абусолта ферме скотникалла къахьегаш ва.

Къахьегарга хьожжа да цу сий долча доаркa хьокхамаш.

В. ДИКОВА.

Шелковской района «Красный пахарь» яхача колхоза керттера экономист.

КХАШКА — УДОБРЕНЕШ

Агротехнически мероприятешта юкъе культурай хьуакъам айбара керттера моттиг дІалоац органически удобренеша. Из кхето а деш, юрта боахамашкара механизатораш шоай ма хуула уж ду кхагІа лакха дІалхьа гІертаж балхаш деш ба. Укх шера цхьайтта бетта республике органически удобренеш дІайихьай 1123 эзар тонн, е шера заданегІа яхьа езарех 106 процент. Уж 100 эзар тонн дукхагІа я соахка цу юкъа йиахьарел.

Органически удобренеш дІаяхьара шера план кхоачашъяьй Ачхой - Мартановски, Грозненски, Малгобекски, Надтеречни, Сунженски, Уруc - Мартановски, Шалински районашкарча боахамаша. Ерригга дІайихьача удобренеш ахаш хий дехкача лаьтташка яхай, хІаьта цар цига дикагІа пайда а лургба. Хиш дехкача лаьтташка эгара дукхагІа удобренеш яхий Ачхой - Мартановски, Грозненски, Надтеречни, Наурски, Сунженски, Шелковской районаша.

Сийле хийла хьалхалаттарий!

КПСС обкома бюрос, НГІАССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкома итогаш йий 1981 шера ноябрех цхьайтта беттен промышленноста, гІишлон, транспорта, бухзена, торговле, бытовой гІуллакхаш деча предприятешта юкъе вириш динача социалистически яхье.

ХЬОЖАЕ ОТТАЯЬЯ:

Районашта юкъе:

ХЬАЛХАРА МОТТИГ —

Гудермесски района;

ШОЛЛАГІА МОТТИГ —

Старопромысловски Ленински районашта;

КХОАЛАГІА МОТТИГ —

Наурски района.

Белгалдаьккхад Назрановски Шелковской районаша дика болх бер.

Производственни Іилман-производственни объединенешта юкъе:

ХЬАЛХАРА МОТТИГ — «Промавтоматика» яхача Іилман - производственни объединенена;

ШОЛЛАГІА МОТТИГ — «СевКавнефтегазпереработка» яхача производственни объединенена;

КХОАЛАГІА МОТТИГ — «Грозтрубопроводстрой» треста.

Предприятештеи организацештеи юкъе:

ХЬАЛХАРА МОТТИГ ХЬОЖАЯЬЯ КОЛЛЕКТИВАШТА:

«Сунжанефть» мехкдаьттен газа йоахача управлене;

СССР 50 шу дизара цІерагІча Грозненски химически завода;

«Красный молот» завода;

ТЭЦ-2;

Назрановски трикотажни фабрикена;

«Чечингтелерадиобыттехника» объединенена;

Грозненски телеграфа;

специализированни № 7 йолча тресте Грозненски монтажни управленена;

Грозненски № 1 йолча пассажирски автотранспортни предприятена;

«Чечингазстрой» треста;

«Чечингсельстрой» треста № 537 йолча дІа-хьа лелача механизированни колоннена.

ШОЛЛАГІА МОТТИГ ХЬОЖАЯЬЯ КОЛЛЕКТИВАШТА:

Октябрьски бурун тохара балхий управленена;

Н. Анисимова цІерагІча Новогрозненски мехкдаьтте чакхдоахача завода;

радиотехнически завода;

[illegible]

Малгобален электрически сетешта;

Мехкаьш тІадоттачен Іадоахачен Грозненски механизированни дистанцена;

«Центрпромэкскавация» тресте Грозненски мобильни специализированни гІишлон - монтажни управленена;

Гудермесски маьнга завода;

Нохч - ГІалгІай гІишлон управлене № 245 йолча дІа-хьа лелача механизированни колоннена.

КХОАЛАГІА МОТТИГ ХЬОЖАЯЬЯ КОЛЛЕКТИВАШТА:

В. И. Ленина цІерагІча Грозненски мехкдаьтте чакхдоахача завода;

«Электроприбор» завода;

Гудермесски «Мединструмент» завода;

«Чечингражданпроект» института;

технологически транспорта Ташкалински управленена;

пассажирски автотранспорта Грозненски производственни объединенена;

рудай йоаца гІишлон материалаш йоахачен чакхйоахачен Карабулакски завода;

Наурски кьагІар доахкача завода.

«Красный молот» завода кузнечни цехе эгара дикагІволa производственникa говзанчи лоархІаш ва слесарь, коммунист Грищенко Ефирий Петрович. Шийна енна моллагІйола чоалханс задани дикеи шийханнехьен кхоачашъерех ва из. Балха тІа цхьаккха тайпа брак ца нийсйолийташ къахьег Ефирий Петровича. Шийопыт дог даьза долаш дІалу цо керда балха баьхкача къоначa слесарашта. Дика болх барал совгІа цехерча воаьарча балха тІа а хьинаре дакъ лоац цо.

СУРТА ТІА: слесарь Е. Грищенко.

З. БАТЧАЕВА сурт.

КЕРДАЧА КОМПЛЕКСАША ПАЙДА ЛУ

«...Экономика дегІайоалаечеи социальни декхараш кхоачашдечеи карагІдийнараш кхы а доккхагІа хургдар, нагахьа санна планови боахама совцлех биазагІа пайда ийбеьбаларе, производственни торониш хьинарегІа юкъехийлалаларе, кхоачамбоацаращцера къовсам чІоагІагІа лоаттабаь баларе», аьнна белгалдаьккхад КПСС XXVI съезде чІоагІдаьча 1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегІайоалаяро керттерча лостамашка». «Экономика пайда беш хила еза — из да хано дІадехар» аьнад Л. И. Брежнева съезда отчетни докладе. Из лоархІамегІа йола проблема кхоачашъяр керттерча даькъе тийша я производственни резерваш гучаяхарех уж балха юкъейоалаяе бІубенна къахьегарах.

«Промавтоматика» НПО опытни заводе производственни резерваш балха юкъейоалаяра боккха пайда луш бола болх дІаболабаь дукха ха я.

Производство дегІайоалаяра дукхагІа пайда луш доле Іилманеи техникaнеи карагІдаьнараш шерагІа юкъедоаладер керттера лостам а хина дІаэттаб заводе. Іилманеи техникaнеи карагІдаьнарех пайда эцаро вІашт Іехьдоаккх продукци арахецарен къахьегама овсарле лакхъярех керттера боарам айбе.

Мехкдаьтта доаккхача, газови, металлургически, микробиологически промышленноста кхьча даьккъий микропроцессорни техника юкъе а йоалаеш технологически процессашта автоматически кулгалдара комплексни опытни образецаш арахеца йолаеннай завод хІана.

Вай мехка эгара хьалха караерзаеча керда конструктивни элементий барий оалан тІа вІашагІъеххай уж комплексаш, хІаьта промышленноста моллагІча даькъа юкъейоалае йиш хургйолаш ерригача комплексашта цхьа овла болаш хургьа конструктивни элементий базаш. Цу базех оал КТС ЛИУС-2 (локальноинформационно кулгалдеча системай технически средствай комплекс). Цу комплексашта эша оатхалаши узлаши кийчъеча балха йизза гІа автоматизаци механизаци е вІашт Іехьдоалийт цаІ йола конструктивни база юкъейоалаяро.

Микробиологически отрасль эргаякхаран производствала юкъеяхьаран «Промавтоматика» НПО ВНИПИ дІаеннай хІанз «Биоцикл» яха комплекс. Чакхдоалаш латт буруь тохара, цементни промышленностан кхьча отраслаштен эша опытни образецаш хьаяр. Ишта заводо арахец керда продукци а, масала, электроника-60 яха микро ЭВМ юкъе а йолаш универсальни вычислительни телемеханически комплекс (УВТК-100). Микропроцессорни техникен микро ЭВМ-и технически средствашта юкъейоалаяро вІашт Іехьдоалийт технологически процессашта кхы а лакхагІа автоматизаци е.

Социалистически боахам дегІабоалабаро лоархІаме фактор и къахьегама овсарле лакхъяр. Цу гІулакха заводе юкъейоалаеш а латт механизаци автоматизаци средстваш.

Ишта балха юкъе а йоалаяь карееркаьй комплексни блок - каркасаш кара электрически эІанараштa автоматически тІахьожам лоаттабара йола стенд. Цо вІашт Іехьдаьккхад аппаратура 10 радиорегулировщик мукъавакхa. «Волна» яхача методах печатни платашта латор ду установка карарча хала производствана юкъейоалаяро карагІдоалийтаргда къахьегама овсарле лакхъен 5—7 саг монтажникаш мукъабахеи. Технологически процессашта механизации автоматизаци яра чотах керттерча участкашкара мукъабоалача бохлюшца инструментальни производства болхлой боарам лакхбе вІашт Іехьдоал, хІаьта шийаргІа цо карагІдоалийт хІара шера оснастка яра производство 10 процент лакхъе. Изделеш арахецара къахьегама овсарле лакхъю цхьаькха цхьа резерв а из. ТІахьувзаеча методагІа узлашта монтаж яра автомат караерзайро а вІашт Іехьдоалийтаргда из технологически процесс кхоачашъеча къахьегама овсарле лакхъе.

Арахецача продукцие дикал лакхъяра 1982 шера — мукъ ца доача болата электрополировани яр: кІоагІача травлеie методаца паселаш тІа йоалуь дуи кхьйолеи технологически процессаш балха юкъейоалае лаьрхІад.

Завода реконструкци еш латт. Гальванически печатни платай участкаш хургйола корпус а хьалъеш. Печатни платай участок болх бе йоалаеча яхказа дукхагІа арахецаргья уж. Механически участок чуйоагІа корпус хьалъдерхІ 1982 шера. Цари завода реконструкци яра кхьча мероприятешен дІахо йодача хана чоалханегІа йола системаши комплексаши дикал лакхагІа а йолаш, дукхагІа арахеца карагІдоалийтаргда.

Нохч - ГІалгІайчен автономе 60 шуи аз ший лоІамагІа Россеца юкъеяха 200 шуи дузача цІейна сийленца къахьегара шерa яхь яьржай заводе. Уж цІейш деза денга кхачалехьа цхьайтталагІча пятилетка шин шера план кхоачашъе социалистически декхараш тІайийцад 10 бригадо, кхаь смени гальванически участкаш коллектиша.

Іилманеи техникaнеи карагІдаьнараш, технологически процессашта механизации автоматизации яр производствана юкъедоаладаро бокъо лу 1981 шера изделеш арахецарен уж маьхала яхарен план опытни завода коллективо хавал хьалха кхоачашъергхиларехи 1982 шера план кхоачашъяра резерваш хьакхолларгІдоларата теша.

А. ЧУМАЧЕНКО,

«Промавтоматика» НПО опытни завода директор.

ШОАЙ ЦІЕЙНА НАКЪАБОЛХ ЭНЕРГЕТИКАШ

Нохч - ГІалгІайчен автономе 60 шуи нохчийи гІалгІайи шоай лоІамагІа Россеца юкъебаха 200 шуи дизара цІей дездара шерра социалистически яхь йоаржаьй объединении Грозненски ТЭЦ-а цхьоалагІчеи кхоалагІчеи электростанцей коллективаша. Толаме дІаьхьу цар цхьайтталагІча пятилетка хьалхарча шера къахьегама вахта. Технологически режим ийса а лелеш оборудованега болх байтарех: доагора - энергетически ресурсай кхом барахи царех бизза пайда эцарахи шоай гІуллакхашта карарча шера цар кходаьд 771 тонн условни доагор, 776 эзар киловатт-сахьат электроэнерги.

Кхы а дикагІа производственни толамаш а доахаш шоай профессиональни цІейна — энергетика денна, сийленца накъабаха кийчлуш ба цу электростанцей болхлой. Ишта деэдергда цар ГОЭЛРО лхача вай мехка электрификаци яра ленински план оттаяь 61 шу дизар а. Социалистически яхье хьалха латт яьшта гІулакх ду машинист Гурба Екатерина, электрослесараш Иванов Лев, Ленина орден лелаю Колин Михаил, мастераш Скрылев Алексейи Сидоров Виталийи.

Х. СУРУДЖАНЦ.

ХЬИНАР АЙДЕННА КЪАХЬЕГ

ЦхьайтталагІча пятилетка хьалхара шу толаме чакхдиккхара хьинар айденна къахьегаш ба Сунженски района Цеча Эсхара цІерагІча колхоза хьайбаш леладераш. Шера планагІа йохка езар 1400 тонн болаш, 1 декабрь хьатІехотташ цар пачхьалкхенга ехкай 1301 тонн шура, е соахка цу юкъа ехкачунца нийсйича 7.5 процент дукхагІа. Из толам баккха аьттув баьннаб продукци дукхагІа йоаккхаргйола вахкъаш лахарах. Укх шера дукхагІеи дикагІеи кийчдаьд доакъар, дикка балхаш даьд динача фух дола хьайбаш дебадаре.

Шоазткъа доярка я колхозе хьинаре къахьегаш. Царна юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай Фаргиева Золовбана. Шера планагІа лакха езар 2120 килограмм йолаш, укх шера цхьайтта бетта хІара ше хьожача Іаттагара 3117 килограмм шура йийкхай цо.

Дукхагіа доаркаша хІанзале кхоачашъяьй шоай шера планаш. Из толам баьккхачарна юкъе ба Осланова Марьяа, Слесарева Лидия, Сухорукова Вера, Баринова Надежда, кхыбараш.

Массехк коллектив я колхозе хьайбаш кхоабаш. Царна юкъе яьржача яхье хьалхале яьккхай Керкоев Суламбика кулгалдеча № 1 йолча шурий-товарий ферма коллективо. 492 етт ба цига бетташ. Цхьайтта бетта хІара шоай ферме лелабеча Іаттагара 2190 килограмм шура яьккхай цар шоай план дикка тІехкхоачаш а еш.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

Шера декхарех лоархІабаьб

«ХІара балха дийнахьа хьадер дукхагІа хилийта!» яхача девизагІа шерра социалистически яхь йоаржаьйча «Малгобекнефть» НГДУ ер шу доладелча дена буруьдеттарашкара хьа а ница, керда болх бе йолаялийтай ворхІ скважина. ХІанзалехьа цар денна мехкдаьтта йиь эзар гаргга тонн да. Дукхача хана дена болх ца беш лаьтта яля скважина болх бе йолаялийтарех тІаккхийтта мехкдаьтта бІаь гаргга тонн да.

«Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьттен гази йоахача цехашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха я Монахов Михаил Миронович керте латтача кхоалагІча цеха коллектив. Дукхьал цо ше планал совгІа даьккхад 1170 тонн мехкдаьтта. Яхье шоллагІа моттиг а йоаккхаш, пачхьалкхен планал совгІа 700 тонн «Іаьржа доьшув» даьккхад Тебоев Суламбика кулгалдеча цхьоалагІча цеха мехкдаьттахоша. Ишта ше тІайийца декхараш тІехкхоачашдеш я Белхароев Яхьья керте латтача шоллагІча цеха коллектив а.

* * *

Пачхьалкхен планал совгІа - мехкдаьтта даккхара цхьайтталагІча пятилетка хьалхарча шера тІайийца социалистически декхараш хІанзалехьа дикка тІехкхоачашдаьд «Старогрознефть» НГДУ коллективо. ДІабахача цхьайтта бетта планал совгІа цо даьккхад 22 эзар тонн «Іаьржа дошув». Шера тІайийцача декхарех заданел совгІа даикка деза хинар 16900 тонн мара доацача. Къахьегама овсарле лакхъяра шера тІайийца кийна декхараш а хІаналехьа толамца кхоачашдаьд. Ер шу доладелча денз цар планагІа лаьрхІатула совгІа маьхала яьккхай 40 эзар сом мах бола продукци.

Социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгалъяьна я Кузьмин Анатолий Владимирович керте латтача йиълагІча цеха коллектив. Цо укх шера планал совгІа даьккхад 17100 тонн гаргга мехкдаьтта. Ишта хьинаре къахьегаш ба Скворцов Виталий Кириллович кулгалдеча № 1 йолча цеха болхлой а. Цар хІанзалехьа заданел совгІа даьккхад 3400 совгІа тонн мехкдаьтта.

* * *

КПСС ЦК ноябрьски (1981 шера) Пленума решенеша къахьегама хьинар айдаьча Вознесеновски газобензинови завода болхлоша шоай деррига низаш тІадерзадаьд укх шера тІайийна социалистически декхараш хана хьалха кхоачашдара. Цу даькъе дика ца йоалаш къахьёт цар. Ер шу доладелча денз планал совгІа цар арахийцад 12700 тонн стабильни доаца газови бензин, кийчъяьй 29 миллион кубически метр газ. Из шина тайпара йола продукци арахецара шера план кхоачашъярах раворт деннад цар 23 ноябре. Цхьайтта бетта планал совгІа маьхала яьккхай 117 эзар сома мехка товарни продукци, арахийцай 144 эзар сом мах бола валови продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра задаши ялхи эхи процент тІеккхоачашъяьй. Дукхьал из лакхъяра чотах хьаьяй планал совгІа яра мел хийна валови продукци.

Предприятерча кхьча коллективашта хьокхам а телаш, даим социалистически яхье хьалха латташ укх шера чакхйоалаш латт Семецкин Александр Михайлович Баркинхоев Махьмада Башири керте латтача комбинированни установкай коллективаш.

Нов. Т. В. ТКАЧЕНКОНА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Дукхача шерашка партийни организашка бехкате болх барахи яьча дийнахьа дена шовзтлъе итт шу дизарца дувзаденнеи Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Ткаченко Тамара Валентиновнана** — КПСС Нохч-ГІалгІай обкома общи отдела инструктора.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.

1981 шу, 9 декабрь.

«ХIара балха дийнахьа хьедер дукхагIа хилийта» яхача девизагIа шерра социалистически яхь йоаржайича Грозненски чхьагIара - кожячни комбинате болхлоша цхьа бутт дIабахийтабац укх шера пачхахьалкхен плани тIайийца социалистически декхараш тIехкхоачаш ца деш. Цудухьа графикал дикка хьалхабаьнна шера план кхоачашъеш ба уж.

Къаьстта дика къа а хьегаш хадданза социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгалбаьнна ба машинисташ, коммунистически къахьегама ударникаш Ерофеева Нина Петровна, Донецкая Таисия Александровна, слесарь - наладчик Омарханжиев Сайфудин, кхыбараш. Дайм шоай декхараш цIена кхоачашдеш хиларца коллективе чIоагIа лоархIаш шоай деши ба уж.

СУРТА ТIА: машинист Н. Ерофеева, слесарь-наладчик С. Омархаджиев, машинист Т. Донецкая.

Н. ПЛИЕВА сурт.

МЕХКДАЬТТАХОЙ ШЕФСКИ НОВКЪОСТАЛ

КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленумо тIа а йийца XXIII—XXVI съездий соцамаша чIоагI а яь дIахохьош йоаць аграрни политико къаьгтам хоадамболаши белгалдаьхад юртбоахама производство дIахо дегIайоалаяра керттера лостамаш, нийса ориентаци ейнай партийни организацей балхе, доккхий декхараш кхоачашдаре парцагIбаьхаб къахьегамхой. Юртбоахама производствах къахьегамех хьалашка, юрта боахама къахьегамхой дерригача вахаре доккхий хувцамаш хиннад. «Сунжанефть» НГДУ мехкдаьттахошта из дика гуш да Кирова цIерагIча колхоза вахарах. Минеральни удобренеш дукхагIа кхоач колхоза, низ болча, таханарча хьалаша дIадеххача тайпара йолча техникаца Iалашъяьй машинно-тракторни парк, хувцабеннаб нах а. ХIанз колхоза кулгалхой юрта боахама специалисташ ба.

Юрта боахама продукташ алсамъяра дешаш дийнад КПСС ЦК ноябрьски (1981 ш.) Пленуме а. «Продовольственни программа, — аьннад цига КПСС Генеральни секретаре Л. И. Брежнева, — боахама а политически а плане ерригача пятилетка керттера программа я».

Юрта вахаш вола хIара коммунист, хIара къахьегамхо декхарийла ва юрта боахам дегIабоалабара шийна иза кхо ца беш къахьега.

Юртбоахама предприятей хьаштаща цIаккха а юстара лаьттабац «Сунжанефть» НГДУ болхлой, хIаьта КПСС ЦК ноябрьски (1981 ш.) Пленум хиннача тIехьагIа района совхозашта, колхозашта кхы а хиннарегIа новкъостал ду цар. Пленума соцамаш нератеха арадовллаше а НГДУ ерригача структурни подразделенеш коллективашта ка документ дIадовийтара болх дIабоалабир агитатораша. Дика бу из болх агитатораша групповой установке оператора А. Вескорцева, скважинашта капитальни ремонт еча цеха мастера И. Колдаева, мехкдаьтта дIадахийта кийчдеча участки мастера, цехови парторганизаце секретара В. Поленикова. Ерригача участкашка, цехашка еча беседашка коммунисташ хьех нака кхачан производство шеръяра дешаш сел таркo тIехкийта хIана дувц, юрта боахама продукташ дукхагIа хилийтаре КПСС XXVI съездо бев соцам сихагIа кхоачашдара района юртбоахама предприятешта малагIа гIо-новкъостал де карагIдарда мехкдаьттахошта яхаш дагабувл коллективашца.

Юртбоахама предприятешта шефски новкъостал дара цхьайола опыт Iоалаьй мехкдаьттахоша. Дахача шера, масала, XX-ча партсъезда цIерагIча колхозе 38 гектара тIара баьцадаарий (керттерча даьнъе помидораш) хьувкъам бизза чуаца гIо дир НГДУ болхлоша, инженерно-технически болхлоша.

Колхозе баьцадараштa гIуланх деча хьинаре дакъа лоаш коммунисташа, комсомольцаша. БIаьсти, колхоза шефски гIо эшача хана парткома шерача заседание дийцар из дош, баьцадараштa оасар дарах уж чуецарам план оттайир, хIара цеха, участкаш хьалхашка оттадир хьадда декхар.

Производствана ве доацаш йIаьххача хана бIаьнега кхаччалца бола нах колхоза гIонна ахийта мишта вIаштIехьдаьннад НГДУ? Инженерий, техниний, гIулакхерча наьха, болхлой санхетам дахьа хиннабецаре хургдаьр ца. НГДУ дукхагIйолча подразделенешна сменни болх бу, цудухьа дукхача болхлоша дийнахьа болх бора кхашка, хIаьта цехаща балха бусараша шовшта а яхай тIа бахача шоай новкъосташта а мотта болх бора.

ХIара бетта из социалистически яхьа итогаш, хIаьта квартал чаккхьалча хьалхалаттарашта лу карара-кара тела цIе байракхаш, ахчан премеш. Социалистически яхьа лоархIаме пункт я общественни вахаре дакъа лацар. Общественни хьисапе мехкдаьттахой колхоза шефски новкъостал де нах шоай лоIамагIе ахир терналдоря яхьа итогаш еча хана.

Карарча шера аьхний лоаний даьгIенашка дика хьалхийнаь баьцаш аьла лаьрхIа хьанхара кIеззиге гIо даьлац мехкдаьттахоша Кирова цIерагIча колхоза къахьегамхошта. Лоамашка сенокосилнаш тIехьатесса трактораш тIа ца кхоачалуча босешка мангал хьакха укхр болхлой. Царна юкъе бар вышкомонтажникаш П. Мирошниченко, П. Ераш, В. Вилков, кхыбараш. Планах 50 тонн йол кийчъе езача, кийчъяр 6 тонн дукхагIа я. Цу балха тIа дикагIа доле толамаш даьхад А. Войтов керте латтача (парторганизаце секретарь А. Кидаев) скважинашта капитальни ремонт еча цеха коллективо. 7 тонн йол хьакха езача цар хьекхар 8 тонн я.

Дика гIо даьд Кирова цIерагIча колхоза управлене механизатораша а. Хьувкъам чуацача хана комбайнаш тIа болх бир электросварщика А. Васильева, электромонтера В. Трионова, оператора А. Вескорцева, нкай тIа къахьегаш бар шофераш Г. Говелов, В. Ванюченко. колхозни механизатораша машинашта ремонт еча новкъостал дора цар. НГДУ мехкдаьттахоша колхозашта, совхозашта новкъостал дир гIишлой материалашца, заводской оборудованеца, турбашца, кхыча хIамашца.

Кхы тайпа новкъостал е ду мехкдаьттен газн йоахача управлене болхлоша: колхозийи совхозийн бригадашка, фермашка лекцеш еш, мехкдаьттахой художественни самодеятельносто наст-наста концерташ тел колхозаи культура цIенойшка. Халкъашта юкъарча хьалах лаьца ерригеча колхозашка, совхозашка массехказа лекцеш ешаш хиннав НГДУ «Знание» яхача общества лектор М. Санин. Хоза а хеташ тIаэц колхозхоша управлене культура цIагIа вIашагIъелла «Нефтяночка» яха вокальни группа.

А. ЗИМАРИН,
«Къахьегама байракх» яхача газета редакце [illegible].

«Грознефтехимремстрой» треста чуйоагIача № 3 йолча специализированни ремонтно - гIишлон управлене болхлошта дика йовзаш я хьалха латта каменщица Ибаева Роза. Мехкдаьттахошта, химикашта лаьрхIа нах чубаха цIенош деча доккха дакъа лоац хьинар долча болхлочо. ГIишлонхочун еза цIа сийлена лелаю Розас. Цхьа ди дIадодац цо ший сменни заданеш тIехкхоачаш ца еш, массаза а тIехдика мах бу цун балха. Къахьегама тIера, нахаца Iымерза йола йоI Заводской района халкъа депутатий Совета депутаталла хержай коллективо. Из я СРСУ-3 комсомольски организаце секретарь. Вокха общественни болх бу цо шийн новкъосташта юкъе, профессионально - технически училища дешархоща айхха буьзам лоаттабе тIаьхьех комсомольцашца кагирхойи.

Йоакхо яхаа бисабац Розай хьаьнала болх, цунна еннай «За трудовое отличие» яха медаль, дукха сийлен грамоташ, ахчан премеш.

СУРТА ТIА: Р. Ибаева.
А. АИРАПЕТОВА сурт.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХААКЪА ТIАХЬОЖАМА КОМИТЕТЕ

ГIИШЛОШ ШИЙ ХАННАХЬЕИ ДИКЕИ ХЬАЛЪЕ

Нохч - ГIалгIай АССР халкъа тIахьожама комитето баьча тохкамо хьахьенхад производственни базаш шеръярах йола директивни органий указани Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене йиаза кхоачаш ца елга. 10-ча пятилетке гIишлош хьалъяра хьахийнача 18,3 миллион сомах дIадахийтар 15,7 миллион, е 85,5 процент мара дац. ГIишлон - монтажни балхашта дIадехийтар 7 миллион сом мара дац, хьахийцар 8 миллион сом долча. 1973 шера май бетта Нохч-ГIалгIай Министрий Совето тIайийцача соцамо управлени декхарийла ьяр 111-92, 1-484 серсех дола цIенош арахецара Аргунски цIенош деча комбината низ 1976 шера 120 эзар квадратни метр шера арахецаргйолаш дIакхоачабе, аьнна. Цхьабакъда, кхилла хе хьатIакхочаш комбината вIаштIехьдаланзар шера 90 эзар квадратни метр мара арахеца.

ГIишлон управлене хIара шера 30—50 эзар квадратни метр объем йола аьшнбетонни конструкцеш арахеца, аьнна заданеш тел комбинате. Уж кхоачашъе шоаза совгIа хинна а ца Iеш, дукхагIа низ ба предприяте. Производствени а технологически а дисциплина телхаяр бахьан долаш а, болхлой а, инженерно - технически балхахой а квалификаци лоха хиларах а, комбинато арахеца продукци цхьайолча хана паччахьалкхен стандарташ телхаеш хул. Формооснастка а технологически оборудовани а тиш а енна, хувца езаш я. ГIишлош хьалъе дIаухийтача конструкцех дикка дакъа нийттIа, саьнаш деха, нормаша а правилаша а дIадехачун жоп луш яц.

1966 шера январь бетта СССР Министрий Совето бахьа соцам тIа белгалдаьккхадар бокъонца хьалъеьнна объекташ мара эксплуатаце ца эца, аьнна. Цу соцамо дIадедар кхоачаш а ца деш. № 6 йолча гIишлон-монтажни управлене (нач. нов. Корольков) 1980 шера хьалъяьйинай аьнна эксплуатаце дIаеннай гIишлон 650 машина лаьрхIа йола механизаце управленена производственни база. Дукха да укказа кхоачамбоацараш: во даьд гIишлон балхаш, тоаьлланзе яр моечни отделени, вытяжной вентиляци, лостам болаш дацар ков а гонахьара территори а, производственни корпусе во тхов тиллар бахьан долаш догIан хий чуухар. Уж а кхылола а кхоачамбоацараш ший хаинахьа дIа ца дахар бахьан долаш, объект лерттIа болх бе йиш йолаш яц.

400 моттиг йола дешара комбинат дIалдара отгаль ха шоаза тIехъялийтай № 8 йолча гIишлон - монтажни управлене (нач. нов. Кодзоев). Уж балхаш чакхдахара хьахийцача вахчах укх шера а бизза пайда эцац. Ишттa 9 бетта укказа даьча гIишлон балхий мах 182 эзар сом мара бац, хьахийцар 500 эзар сом долча. Цу гIулакха бехке я гIишлон управлени а, цун чуйоагIа капитальни гIишлош хьалъеш йола отдел а. Цар эшаш йола монтажни оборудовани лугла тIехьадаьккхад, из бахьан долаш ший ханнахьа хьалъяьйинаац объект, пищеблок, котельни, трансформаторни подстанци.

Нохч - ГIалгIай гIишлон управлене де дезар даьлац низалаш дегIа а кхувлаш, царех дикагIа пайда эцилга дIадехаш дола 1978 шера июль бетта СССР Минпромстрой арикал ший ханнахьа кхоачашдара. 10-ча пятилетке керттера фондаш хьалъяь а яьнна, цар болх дIаболабалийтара управлене гIолла 28,2 миллион сома махьа балхаш де дезаш хиннача, дIадахийтар 20,9 миллион сом мара дац.

Нохч-ГIалгIай АССР тIахьожама комитето декхарийла ваьв Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене начальник нов. Исмаилов гучадаьха кхоачамбоацараш дIа а доахаш, производственни низаш дегIаккхуалара хьахийцача капиталовложенех бизза пайда эцилга Iалашде, производственни низага хьежжа цар болх белга вIаштIехьдаккха. Цох фу даьд хьожаш комитето ладувгIаргда 1982 шера декабрь бетта.

Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене керттерча инженера нов. Вороновича, цIенош деча Аргунски комбината производственни дешашта волча директора заместитела нов Григорьева белхтокханах дола дош дувцаргда комитета агIанарча заседание. Теркама йинад цIенош деча комбината керттерча инженера нов Газимагомедова укказа болх бу дукха ха йоацилга.

Механизаце управлене база дукхка а кхоачамбоацараш долаше а эксплуатаце дIа а енна, болх бе йола аьлийтача СМУ-6 начальника нов. В. И. Королькова строги выговор яьй.

СССР гIишлон промышленноста министргара нов. А. М. Токаревагара дийхад Краснодарски ремонтно - механически заводон Еревански «Строймаш» яхача заводон Аргунски комбината, фондашка хьенкха, йоагIаш йола формооснастка сихагIа хьалъяйталга.

А. Д. Шерипова цIерагIча творчески конкурса

ДЕГО КЪОАБАЛБАЬЧА БЕРКАТЕЧА НОВКЪА

Вай республикерча промышленни предприятешта юкъе эггара хьалха «Коммунистически къахьегама коллектив» яха сийлен цIи яькхарех я Грозненски ремонтно-механически завода коллектив. ХIара шера плани тIайийца социалистически декхарашн толамца кхоачашдеш, вай республике меттел доазол дехьарча мехкашка а дIакхухьийтача шийн продукце марка сий хиддаза лакха лоаттадеш хьайоагIарех я из. Шоай хьинари иштт кхо па беш, хьаьнала къахьегаш болча болхлоша, инженерно-технически болхлоша хьахколлаш да из беркат. Уж санна бараш итташ, - бIаьш ба заводе.

Массехк шу «хьалха хоам кхачар предприяте эггара дикагIа болча болхлоех-товзанчех цаI Ираке болх бе командировке хьожаве веза аьнна. Цераш яьлар дукхачар, юкъера а массане а къоастаяр цхьоалагIча механически цеха газоэлектросварщик, коммунистически къахьегама ударник, цеха партбюро секретарь Давлетов Адуард Сидорович. Адуард Сидорович Ираке балха хьожаярал бола хоам сиха дIабаьржар завода цехашка, производственни участкашка гIолла. Къаьстта цу гIулакхах бокха кхаъ хилар из болх беш волча механически цеха коллективана.

Ший тайпара цIей дар из цунца цхьан цехе къахьегаш барашта. АдуардIага цу гIулакхах лаьца кхаъ баккха сагота болча цехерча болхлошта цу дийнахьа къаьстта дукха гоаш санна хетар массаза а эггара хьалхарчарца балха хьавоагIаш а къахьегама вахте дIаотташ а хинна шоай новкъост. Балха хиндIадоладала ах сахьат ха йисаяле а, тахан балха хьава кIеззиг-дукха хьевеннавар из. Болх дIаболабе тхьах минут йисача хана цехе хьачувоал Давлетов Адуард. Эггара хьалха цун бIарг тIеттар цхьан йоккхача станока юхе дукха гулбенна латтача болхлошта. Хиннар фуд-теш укказа аьле, пхьарчоа цIаьхха шен воал из. Сихача боларца уж латтачахьа вода. Секундаш мара йоацача цу лоацача хана, мел дукха уйлаш керта чу еccар сона, яхаш дувц цо хIанз. Давлетов Адуард воагIаш шовшта бIаргавайча, гулбенна латтарашка цIогIарч доал воагIаш латт «бехке вар» аьле.

— Се сенна бехке ва хара дукха уйла е езанзар са. — йоах Адуарда. — МархIа а беттaлуш со даьхьала вувцаш бар гулбенна латтараш, шишe хьалхавала гIерташ санна. Заводе эггара дикагIа вола производственник, говзанча хьe a къоаставаь Ираке командировке болх бе вахийта аьнна вай предприяте кхаьчача хоамах хьа бенаб хьалхара кхаж, оаха дег тIара даькъала вувц хьо, Адуард, цу путевкагIа вяха хьа аьттув баларца, яхаш цхьаниe санна массане кхаьаш зоакар сога. Со Ираке хьожаяр сонечула дикагIа мара воагIа ца хетиш уж хилар къаьгта хьадьокхар уж чIоагIа дог гIоздаьнна хилар.

— БарнаI шоана массанена а из бокха кхаъ сога баккхарах. — аьлар Адуарда. — Тахан къаьстта а белгалдаьнвад соьа геттара чIоагIа со шоана везнига, оаш сай сий деш хилар. Цох аз IалагIмате чIоагIа доккхал ду, цо соьга низ тергба нарча мехка советски болхлой класса сий лакха лоаттара. Иттех къамий вижалаш ба вай заводе хьаьнала а хьинаре а къахьегаш хиларца цIи хеза. Цхьабакъда, царна юкъе а белгалваьккха, Ираке ваха тахан боьъо еанарех ва со мугIарера болхло, нохчо. Шуьа сайх беяна тешам аз боаберг шоана. Заводе къахьегаш мел бареI дикагIвола производственник, газоэлектросварщик хилар дац со Ираке хьожавар. Духьал соца сайна карагIдаьнна хIама дац из, вайна массанена а цхьана карагIдаьнна гIулакх да, — яхаш дувцу цо дIахо.

Массехк минут яалехьа шо-шоай балха моттигашка дIа-хьа бекъабелар механически цехе гулбенна латтараш, шишe балха тIа тIехьаисар кхераш санна хьинаре къахьега волавелар дIин-

ОЧЕРК

равар. Цхьабакъда, вокх деноел а беркатегIа хилар тахан ди Адуарда. Сменни норма шоаза совгIа тIехкхоачашйир цо. ХIаьта вокх деношка а цхьанкха смена дIадхийтаппар ший норма 180—200 процент кхоачаш ца еш. «Коллективa сий—са сий» яха девиз а йолаш къахьегаро кхувл из квахьегама толамашка. МоллагIа шийна тIабилла болх цIена кхоачашбар дун оамал а хинна дIаатта гIулакх да. Овсаре къахьегарал совгIа ше беш болча балха тIа цхьаккха тайпа брак нийсъялийтац цо. Заводе эггара хьалхарчарца ОТК болхлой тIахьожам а боацаш продукци дIалхийта, ший тамагIа а долаш из арахеца бокъо яькхарех ва из.

Вахаро Iомаваьа из иштта хила. Атта хиннадац Давлетов Адуарда берал. Сийлахь-боккха Даьймехка тIом болабеннача хьалхарча шера Адуарда дагавоагIаш воацача цун дас фашистски гIаьрахошца тийна хьамсара Даьхе бахьан долаш маьра, дехал долаш латаш шийн са дIаденнад. Дукха юкъ ялалехьа кхелхай нана а. Ший тайпан, нийнек дахи цIа минштай дIавовца хоаргдолаш вацар хIаьтта моттт Iомабеш воагIа нохчий кIаьнк. Кхаба а лелаве а саг воацаш висча цуниа нана, да, девал а хинна дIааттар хьамсара Даьхе. Верий цIагIа дIайицар из. Дам нанек дага из дохийташ боча, дика лелаеир со цига, яхаш дагалувц Адуарда берий ханаре уж шераш. Юкъера школа дикен тIехдикея дешаш чаккхьяккхар. Вахара мах бе, нахи къахьегамн беза Iомавир, къахьегама новкъа вала эггара хьалдара путевка еннараш а берий цIеш болхлой бар.

Сага Iунал да ешаш нийна ваьлча ше хержар Давлетов Адуарда ший къахьегима накъ. Газоэлектросварщика говзал наре а ерзаь, дIаболабир цо из 1958 шера.

1961 шера ше Грозне кхаьчача миачахьа балхе гIоргва яха уйлаш дукха е езаш хилазар Адуард Сидорович.

Тхьо шу дизад Давлетов Адуарда балха моттиг ца хувлаш Грозненски ремонтно-механически заводе къахьега. Цига балха дIаатта иттех шу даьлне цу коллективерча болхлоша декхарах бригадана кулгалде отзаир из. Цхьа бахьан доацаш нийсдаланзар из а. Цул хьалхи цу коллективана нерте лаьтта бригадар болхлошца охро а мелара тIера я вар, боагIIача боаранагIа дIабоданар бригада болх. Адуард нерте атта массехк бутт балалехьа яхье хьалхалаттарашта юкъелхар из коллектив.

Ший бригада болх, газоэлектросварщикашта юкъе яьржа социалистически яхь мн хетта дика вIашгIехъякхха ховш вола, башха-дика производственникаш общественникаш вола Адуард Сидоровичан ца зуеш бисанзар предприяте коммунисташ. 1972 шера массаза а раьза а волаш шоай мугIарешка дIаэц цар из. Цу шерах Адуарда лоархI ший вахарера эггара бочагIа дола шу. Коммунист яхача сий долча цIеро шо дукхача хIамашта декхарийла велга дика кхетадеш вар из. Массехказа хержа хиннав из цеха партбюро секретаралла, завода парткома секретара заместителалла, профсоюзе заводской комитета членалла. Цу общественни балхаш тIа оьйна тIадалла моллагIдола декхар, цхьаннха тайпа диккха гIалат доацаш, цIена кхоачашдеш хьавоагIарех ва Давлетов Адуард.

— Тха цехерча болхлоех моллагIвар гIалат ваьлча, къахьегама е производственни дисциплина толаяь моттиг нийсъелча сиха оарцагIваьле из дола къоастаду цо цеха партбюро е профсоюза местноме, гIалат ваьнначунна бе боаггIаш бола бехк а байташ, — аьлар цеха начальника Абубакаров Мовладьа Симаевича. — Укх деношка балха хана (из санна дола гIулакх тхо долча нийслуш а дацар) къарахь мелла болаш гучаваьлар Адуарда цхьа-шин болхло. Царех цаI цун эггара гамзаIагIа а гаргагIа а вола новкъост вар. Цудухьа хоргда вайна хIанз Давлетова цу гIулакхах фу ду яхараш а нийсбелар. Царна хийттар хилавар. Цу минуте «Молния» яха листок арахийцар. Бехке бараш белхтокхаме эзар. Из цеха коллективе хинна «ЧП» йолча дIахайтар массанена а. Лоаца аьлча, коллектива балха тIа тоьш доала гIулакхаш лелaдерашца машар болаш вац Адуард Сидорович, хIаьта хьаьналеи хьинарей къахьегаш вар цун новкъост а доттагIа а ва.

Шийх бенна тешам боабаввар Адуард Сидоровича доазол арахьарча мехка а. Дика производственни хьехкамаш даьарца белгалваьларах Иракерча советски посольства цунна елар Сийлен грамота. Иракерча экономически бувзама паччахьалкхен комитета председатели кулг а яздаь я цига хьинаре къахьегаш хиларех Адуарда еннa шоллагIйола Сийлен грамота.

Бригада кулгалхо, цеха партийни организаце вожав хинна Iац Давлетов Адуард, из ва заводе эггара дикагIа лоархIаш вола кагирхой хьехамча а. Цун бригадера дукхагIбараш шийн балха къайленаш цо дIайовзийта ба. Шоай хьехамчунгара хьокхам а эцаш цунна тарра къахьегаш ба уж а.

Коллектив кердача коталонашка кхуллара болхлой оарцагIбоахараш ба массаза а халагIйолча участнашка латтаца, хьинаре къахьегаш хьабоагIаш бола бригадера коммунисташ. Царех ба Пинченко Борис, Карапетян Сергей, бригадир. ше, гIорбаьнна бола газоэлектросварщикаш, коммунистически къахьегама ударникаш Мурдалов Увайс, Басканов Владимир.

Цхьа йезал санна бертцхьоагIо йолаш беха, цаI массанена тIехьа массане а цхьаннена тIехьа лхача коммунистически принципагIа къахьега Iомабаьб бригадира керте латтача коллективе беррига болхлой. Царех профессионалаш оал механически цехерча болхлоша. Шишша — кхоикха балха говзал йоацаш цхьаккха сац вац царех. Цудухьа моллагIча участнера болх осала лелаш хилча, цига гIо де хьожабу уж, цар шоашта тIабилла болх цIена кхоачашбергхиларех теша а тешаш. Иштта я цар массане оамал а гIулакхаш а. Заводе дIадоладеш дола кердадар, дикадар эггара хьалха хьалловцерех ба уж. Укх шера план 7 ноябрга кхоачашъяра йола инициатива заводе эггара хьалха дIа а йолаль, шоай дош дизза кхоачашдир цар.

Бригадерча болхлой моттел, цехерча беррига производственникий а Давлетов Адуардах бенна тешам боккха ба. Механически цехерча коммунисташа юха а цеха партбюро секретаралла хержав Давлетов.

Цун наькха тIа лапаш я Къахьегама Сийлен хоалагIча степена орден, Ленински юбилейни медаль, «Социалистически яхье котлаьннар» яха массехк сийлен Знак. Давлетов Адуарда къахьегама никъ бIаьхен сий долаши хилара дизза тешал деш дола совгIаташ да уж.

В. КОСТОЕВ.

Планаш карагIдаьннараш

РСФСР: 20 шера йола Iилма-технически прогресса программа

«Тахан, тхиъ, итт шу хьалхашкахьа хьежача, вайна дицдала йиш яц, цу шерашка вай мохк ткъаь цхьоалегIча бIаьшеренга кхоачаргбола халкъбоахама структура хьаеш а хьакхоллаш а хургхилар», — аьннад Л. И. Брежнева КПСС-a XXVI съезде.

Шоай дукхача ханарча, йокхача опытах пайда эцаш вай планови органаша гаргара дар а, гаьнара дар а гуш беш бола болх чоалхане бале а, лоархIаме ба. Хьалха санна цаI лаьца ца Iеш, цу пятилетна чу я лоацаш йIаьххача хана йола расчеташ а ю цар. Къаьст-къаьстача проблемашта, доаньошта, мехка районашта прогнозаш а яьй — уж а XX бIаьшаре чаккхйоалаши XXI бIаьшаре йоладуши хургйола белгалоаш. Цу дерригнеша тахан а тIехьа вIаштIехьданкха торо хулийт 2000 шерал тIехдоьлара йола суперпрограмма оттае.

Цу тайпара хургъа РСФСР-а 1986—2005 шерашка йола Iилма - технически прогресса комплексни программа (кхы а йокххагIа йолча ерригсоюзнийчун дакъа). Цу тайпара гIулакхаш довзаш дале а, уж атта дац. 15 союзни республикашта юкъе, Российски Федераци эггара йокххагIа я: 3/4 даьнъал дукхагIа мехка территоря. РСФСР-е бахa нах — 140 млн. гаргга нах, тайп-тайпарча халкъий вихалаш, итташ меттала къамаьл деш а яздеш а бола нах. 38 автономни республиках, областех, округех 31 РСФСР-а чуйоагIа. Этнолингвистическичаргара географическичаргга кхаччалца мел йола дукхача тайпара фактораш шоайла ювзаенна, 20 шера дегIайоагIаш лархIа еза. Кхетадеш да, тайпара профилаш йолча специалистий низ укказа ерригача республика масштабе вIашагIтохар мел лоархIаме да.

Цу гIулакха вIашагIъелла я РСФСР-а Госплана председатель Н. И. Маслеников керте вола Iилма-технически социально - экономически прогнозироване проблемашта йола Республикански Iилман совет. Совета юкъебахаб тохкаме центрий, министерствай, ведомствай кулгалхой. РСФСР-а къаьсткъаьстача районашка гIолла комплексни программаш кийчъе вIашагIъеккхай региональни комиссеш. Деррига балхаш йистедаха лерхIаш да 1982 шу хьатIакхоачаш.

Хатта тарлу: кIезига ха яц-хьогI цу IалаьмaтIe доккхача, белхтохкамечa гIулакха йиллар? Яц, хIана аьлча, из болх моттигашка болабаь дукха ха я. Масала: СибарегIа — 70 шерашка девз. Цунна оттаяь я 20 шера лаьрхIа «Сибирь» яха программа, 40 шоайла ювзаенача подпрограммаша къоастаю Iилма - технически социально - экономически прогресса этапий, проблемай, регионий керттера аспекташ. ЛаьрхIа да йоккхагIъярех йола территориально - производственни комплексаш, Тюменски мехкдаьттагаза е Канско - Ачински доагораэнергетически, Къулбехьен-Якутски е Ангаро-Енисейски, Байкала Iам бассейн е Байкало - Амурски магистрала зона яле а, дIахо дегIайоалае. Дувцалга яц, цхьацадола хIамаш цIенхаштта къоастаде дезаш да, бакъда, керттера дар даьдаьннад.

Буввар боккха (РСФСР-а доазонах 60 процент гаргга), рузкъа долаш аьмма, барса, хала, нах кIезига болаш, болхлой низ ца тоъаш бола мохк ба. ХIаьта а, СибарегIе догIайоагIаш, вах дIаIaмаш латт, СССР-е юкъерча рea лаьхагIа я из дегIаяра темпаш. Цу тайпара дегIаярцеи, ший тайпара торонаш хиларцеи (рузкъеи низаши дукхагIа дIадахар. Iалам юкъамет таоттадар халагIа хилар) эргалоний стратеги хила еза хургдар гуш, экономически а экологически а ниiса, лаьттан че, лаьтта, хьу, хий иштта кхыраш, кхом беш пайда а эцаш производство сиха дегIайиташ. Цунга хьежжа е ерригa 40 подпрограмма. Царех дукха яраш энергобийдала ресурсаш дегIайоалаяра тIаерзаль я. Гучадаьнна оахкалаш пайдана да Малхбузен СибарегIа санна. Малхбоален СибарегIа а Красноярски крае, Иркутски областе, Якутски АССР-е кораьй углеводород доалла моттигаш. Дунен тIа эггара йокххагIа йола тайша кIор боаллача Канско-Ачински бассейне вIаштIехьдаргда йиллача способагIа бIаьш миллионаш тоннаш кIор шера бикка. ТIаккха, Тюменски область (Англи, Итали, Испани цхьана хьийцача миссел яр) геологически техкаш 20 процент мара. Кхетадеш да: цига хьайийллача мехкдаьтта доаллача моттигашта (100 гаргга) IотIанхетаргья кхы а дукха.

Кхетадеш да цхьаькха а. Iилма-технически материально - финансовни расчеташ бакъхилар мел чIоагIа дале а, толамаш доахаргхиларах бола керттера тешам — нах. Цудухьа «Сибирь» яха программа «адамий фактор» ца лаьрхIача ялац. Геологаш, кхыбола эггара хьалхаболхараш дIагаьна бувл къулбателе, малхбоале, Iай каст-каста — 50°С шелал хулачахьа. Бурув тохара гIишлош хьалъяра новкъа я цIаккха из яшаш йола гIор. Цул совгIа ушалаш, тайга; массазара транспорт вездеходаш, вертолеташ...

Наьха йоакхо яр — моллагIча плана керттерда — хьаьхекха да «Сибирь» яхача программа тIа, моттигера ший къаьстта белгалоцаш а лаьрхIа. ЛаьрхIа да къахьегама, салаIара, быта, хьалаш тоаде, чуIеча цIеной кхоачам бе, мел эшачунца нах Iалашбе, къаьстта гаьнарча къулбаседерча поселкашка, бурув тоха техника, дикагIа транспорт хилийта, наькъаши электролинеши яиа, иштта кхы дIахо а.

ДIахо кхоачаше дезаш дукха чоалхане гIулакхаш да, хIаьта хьалхагIа даьраш аттагIа хиннад? Караерзаеш латт кхы а халагIа йола моттигаш, бакъда, нийса дац уж моттигаш, Малхбузехьа хьалха санна хIанз а дIехьайиса лерхIаш хилар. Хьаэргахьа вай Якути. Цун боахама лард я индустри: алмазаши дошува даккхар, хьу, гIишлон материал кийчъяр. Якути ший шелах йолча полюсаца (—71°C кхаччалца) йоагIъяьй энергетически прогресс дегIаяро. СССР-а АН Сибирски отделене Якутски филиало лоархIаме болх баьб, беш а я «Сибирь» яха программа кийчъеш, цо боккха пайда лургба Якутена. Программа соавтораш — 60 министерствай ведомствай, республикански меттех союзни а доалерча 50 института, 350 совгIа йолча Iилма-тохкамеи проектно - конструкторски коллективай специалисташ.

СибарегIа бIубенна никъ буллаш я дикагIа долча хургдолчунгахьа, из дегIайоалаяра, цига нах баха ховшабара электричество, газ, йовхал цига йиллара планаш белгал а еш. 20 шера цу крае доккхий хувцамаш хургда экономике, культуре, Iилме, технике. Кхетадеш да, из дегIадоаладар халкъа дукхьа деш долга.

Цу тайпара да хIара регинальни программа наькъаш, «Сибирь» из яле а «Урал» яле а.

Лев БОБРОВ,
АПН обозреватель.

А. Шерипова цІерагІча грозненски мехкдаьтта чакхдоакхача заводе дика вовзаш ва № 39-40 йолча установка тІа болх беш вола Цапко Алексей Алексеевич. Ше укхаза къахьегача дукхача шерашка итташ кагирхой Іомабаьб цо шийна балха къайленаш дІайовзийташ, опыт царна дІалуш. Массехк шера віашта «Социалистически къье котталькар» яха сий долла цІи яккхай хьехамчас. ХІанз цо Іомаеш я кьоца оператор Кривенко Татьяна.

СУРТА ТІА: А. Цапко Т. Кривенко.

А. АЯРАПЕТОВА сурт.

ТОЛАМЕ ЧАКХДОАККХАРГДА ШУ

Чакхдоалаш латт цхьайтталегІча пятилетка хьалхара шу. 1981 шера планаши тІайийца социалистически декхараши толаме кхоачашдара хьинар кхо ца деш тІагІертта къахьийтача Нохч-ГІалгІайчен производственни коллективаша экономически социальни дегІаахара дайкъе дика къахьегама толамаш даьхад.

Ер шу доладенача хьалхарча деношка дена доккхий толамаш а доахаш къахьега йолаеннача дукххача производственни коллективаша шоай дерригa низаш оарцагІдахарах віаштІехьдаьлар шоай торонех бизза пайда а эцаш, оттаь программа кхоачашъе. Ханал дикка хьалхІ а йийна 1981 шера план кхоачашъеш я Ленина орден лелаеча «Грознефть», «Севкавнефтегазпереработка» объединеней, «Красный молот», «Промавтоматика» НПО опытни, «Пищемаш» заводий, Грозненски чхьагІара - коньячни комбинате, ВОС-а Нохч-ГІалгІай правлене производственни коллективаш, кхы дукхаараш.

Продукци маьхала яккхара шера план хоналл хьалха, 1981 шера 1 декабрга кхачалехьа, кхоачашъьй «Чечиингушвино» производственно - совхозни объединене, цуна чуйоагІача Наурски чхьагІар довккхача завода, «Калиновский», «Новогрозненский», Ленина цІерагІча, «Советская Россия» яхача совхозий чхьагІара пунктий коллективаша, кхы дукхачар. Ишта цу дента кхачалехьа шера план кхоачашйир Шалински, Ачхой-Мартановски, Назрановски, Урус - Мартановски Курчалоевски, Ножай - Юртовски мехкІесхозийя Шалински райпищекомбинатеи коллективаша.

Яхье хьалха латтача коллективаша, производстве дукххача хьалхалаттараша доахача къахьегама толамаша торо хилийтай Даьхенна планал дикка дукхагІа мехкдаьттеи газа, мехкдаьттахима цхьайола продукташ, тракторни прицепаш, кІир, халкъа эша дукха товараш дала.

Цхьайтта бетта итогаша хьахьокхаш ма хиллара республикерча дукхагІйолча къахьегама коллективаша арахеца продукци дукхагІа хилийтара даькъе дикха толамаш кІезига дац. Цар дикел кхетамцел пайда ийбаьб производственни мощностех, материальни къахьегамех ресурсех, беттагара беттаге дукхагІа хулийтар цар шоаш арахецаш йола продукци, хІаьта боккха лоархІам болаш гІулакх да дукхагІа мел хиина продукци керда мощносташ болх бе а ца йолайолийташ, чурча тороний чотагІа хиина хилар.

1980 шера цхьайтта беттаца нийсйича арахецаш йола продукци тІаккийттай укх тайпара: Грозненски ремонтно-механически заводе ворхІ процент, «Промавтоматика» НПО опытни заводе — 6 процент, «Красный молот» заводе — 5 процент, радиотехнически заводе — 13 процент, Назрановски трикотажни фабрике — 26 процент, Наурски чхьагІар доаккхача заводе — 20 процент, ишта кхычахьа.

Цу предприятей коллективаша беча балхе масалаша къаьгга хьахьокх пайда оцанза йола торонаш хІара предприяте хилар, кулгалхой, специалистий, берригача боллІй лоархІамегІа доладеккар да ма могга сихагІа уж производствана юкъейоалаар.

Республика ерригa промышленность хьанийцача продукци маьхала яккхарей къахьегама овсарле лаккхьярей программа толамца кхоачашъяьй. Паччахьалкхен планагІа лаьрхІачул совгІа маьхала яьккхай 9 миллион гаргга сома маьхa продукци.

Мехкага дикка дукхагІа дІакхаьчад мехкдаьтта, газ, доагдy мазут, кІир, цхьайола кхачан продукташ. Производственни коллективаша чІоагІа йоакхо еш да халкъа эша товараш, культурно-бытовой гІулакхаштeн коакартей эша товараш дукхагІа арахецаре дола дешаш.

Ерригa республика хьанийцача культбыта товараш арахецара паччахьалкхен план кхоачашъяьй 100,5 процент, дІадахача шера укх хана хиинначул уж дукхагІа хиннад 7 процент.

Халахете а, республике хІанз а йолаш я тІехьаюсаш йола коллективаш, производственни участкаш, цхьайтта бетта план кхоачаш а ца еш. Шера план кхоачашъяра даькъе цІенхьештта тІехьаюсаш я уж. Из гІулакх тоадара юхейиса ха чІоагІа кІези-

Экономически обзор

га а. Укхаза дерригa низаш оарцагІдаьха, ерригача звеньяшка, участкашка хьинаре къахьегийтарца, тІехьа а ца тетташ, къоастаде дезаш да уж дешаш, цхьайтталагІча пятилетка хьалхарча шера план толаме кхоачашъяр дукха.

Цхьайтта бетта баьча балха итогаш яяча продукци маьхала яккхара даькъе тІехьаюсаш я ялх предприяти, царех я цементни, «Трансмаш», ацетонови яха заводаш, дулха комбинат, кога гІирс бу фабрика, Ермоловски мехкІесхоз.

Цу предприятей коллективаша 1981 шера 11 бетта халкъа боадама дІа ца луш йисаь 5,2 миллион сома маьхa продукци.

Машиндаьтта, полиэтилен, механизированни гІишлон - монтажни инструменташ арахецара, хьу кийчъяра, ардаих, фанера, етта кирпишк, віашагІхетте аьшка-бетона конструкцеши оатталаши, цемент, гІеханахьеи чухьнахьеи дуккаду пазата барзкъаш, швейни изделеш, кога гІирс арахецара паччахьалкхен план кхоачашъяьяц.

Кердача хьалашка яхача предприятеех нормативно-цІена продукци арахецара йола цхьайтта бетта план кхоачаш ца еш йисай Грозненски электромеханически завода, гІишлон материалийе гІишлон индустрен Аргунски комбината, «Чечингушводстрой» гІишлон управлене ремонтно - механически мастерской, «Автоспецоборудование» яхача опытно - экспериментальни завода коллективаш.

Цхьайолча предприятешка хьалха санна йоагІаш йола йоакхо яц производства эффективность лаккхъяре дешай, из къаьгга хьахьокх дукххача предприятеша къахьегама овсарле лаккхъяра план кхоачаш ца яро, из эффективность лаккхъяра лоархІамегІарчарех боле хьоккам ба.

Къахьегама овсарле лаккхъяра 1981 шера 11 бетта план кхоачашъяьяц: йиш доаккхача завода, ялата продуктий управлене, «Серноводский», «Ачалуки» яхача минеральни хиш деча заводий, кхы цхьайолча предприятей коллективаша. Цул а вокІа да цхьайолча предприятей коллективаша соакха укх хана хинначул къахьегама овсарле лохъаь хилар. Из санна дола гІулакх ца нийсдалийтара сихха оарцагІбовла беза предприятей кулгалхойн специалисташи. Производства эффективность лаккхъяра тІаийца социалистически декхараш кхьата тІа дисад.

Доагора, энергетически материальни ресурсаш кхоъяра тІехьа мероприятеш чакхйоахаш йола предприятеш а кІезига яц республике, цох хьахулаш дар а дикa да.

1981 шера дІабахача итт бетта планах лаьрхІачул совгІа арахецача продукцега дІабода мах лохбаьб производств да мах лохбаьб производственни объединенешка: Ленина орден лелаеча «Грознефть» 700 эзар сом кхоадаьд, «Севкавнефтегазпереработка» — 968 эзар сом, «Красный молот» заводо — 393 эзар сом, «Пищемаш» заводо — 229 эзар сом, «Грозэнерго» районни энергетически управлене — 199 эзар сом, ишта кхычар а.

Цхьабакъда, материальни ресурсаш кхоярa даькъерча дешай е йоагІаш йола йоакхо яц цхьайолча предприятей коллективаша. Дуккхьал из бахьан долаш арахецача продукцега дІабода мах планагІа лаьрхІачул дукхагІа ба ГІ. Ахриева цІерагІча «Электроинструмент» заводе — 305 эзар сом, электромеханически заводе — 66 эзар сом, цементни заводе — 2,5 миллион сом, ацетонови заводе — 1,5 миллион сом, Нохч - ГІалгІай гІишлон управлене Грозненски аьшкабетона конструкцей заводе — 383 эзар сом.

Халахете а, дуккхал уж хиина Іаь арахецача продукцега дІабода мах боарамал дукхагІа хулийташ йола предприятеш. Фу бахьан долаш нийслу из? Лехке цІераш яьхараша а кхыча предприятешка а йоагІачул дукхагІа хулийт дІаухийта бийдал, материалаш, доагор, болхлошта теле алапи, пайда хьа ца а боалаш дІаухийташ дар а дукха да, брак еш моттигаш нийслу.

1981 шера Нохч - ГІалгІай гІишлон управлене Грозненски аьшкабетона конструкцей заводе йоагІачул дукхагІа дІаяхийта бийдали материалаш 33 эзар сома маьха я, доагори электроэнергин 49 эзар сом мах болаш я, оборудовани лоаттаярта а цунах пайда ийбарга а дІадахийтар доагІачул 51 эзар сом дукхагІа да, цехашка зехьа доадаьр 14 эзар сом да, бран ярах хиина зе 15 эзар сом хилар.

«Автоспецоборудование» яхача опытно - экспериментальни заводе йоагІачул совгІа йоаль бийдали материалаш 85 эзар сом мах болаш я, цехови расходаш — 15 эзар сома маьхa, завода юкъара расходаш — 27 эзар сом маьхa, хьабеш пайда а боацаш яь расходаш — 24 эзар сом мах болаш, брак ярах хиина зе — 12 эзар сом. Кхом бара гІулакх дика віаштІехьдаьнхадаларе ца хургдацар.

Парте а правительства а боахамий кулгалхошкара дІадехаш дар да бийдала, материалий, доагора хІара килограмма, паччахьалкхен средствай хІара сома кхом барн хьурмат дерн.

Республика министерствашз, ведомстваша хоадам боллаш де дезаш дар да кхом бара режим чІоагІъяр, зехьа доадеш дар дикка кІезигдар, предприятешта чуроагІача товарно - материальни рузкъан йоакхо яр. Зехьа доадеш дараш ца хилийтара цІенхаштта хьовсаи лоаттабе беза, паччахьалкхен ресурсаш кхоярa тІаерзаяь инициатива дІайолаяьраш хьал а лоацаш, царна поощрени е еза.

Кердача хьалашка болх бе йолаелийтай подрядни гІишлошъю организацеш. Кердача хьалашка беча балха итогаша хьахьокх подрядни гІишлошъеча организацеша пусковой объекташта материальни къахьегамен ресурсаш тІаерзаяьлга.

1981 шера цхьайтта беттa шоай низаца даь гІишлон балхаш дукхагІа да соакха цу юкъа даьрел. Керттерча даькъе уж цегІадахкар хьахилийтад республикерча керттерча подрядни организацеша. Дерриге а подрядни организацеша кхоачашдаьь гІишлон балхаш 190 миллион сома маьхa да. 200 миллион совгІча сома маьхa керттера фондаш болх бе йолаллийтай, 105 эзар квадратни метр дола наха чубаха цІенош эксплуатаце дІаденнад.

Из ишта дале а, подрядни гІишлошъеча организацеша 1981 шера декабре эксплуатаце дІаяла езаш я социальни культурно - бытовой гІулакхашта йола дукха объекташ. Керттера геркам тІабахийта безаш гІулакх да капитальни вложеней эффективность лаккхъелга. Цун на дукхаденна лаьрхІад капитальни вложенеш дегІаахарел сихагІа керттера фондаш болх бе йолаллийта, хьалльальятанза йола гІишлош кІезигагІа хилийта, пятилетка чакхйоалача хана нормативни боарамга уж кхачийта.

ХІана къахьегама коллективашка кийчъеш я цхьайтталагІча пятилетка шоллагІча шера планаши тІаийца социалистически декхараши. ХІара производственни участкера торонаш къоаста а яь, царех пайда ийбе болабара дола гІулакх къаьстта чІоагІа тервo е езаш да. Царех бизза пайда ийбарга хьежжа хьинареча къахьегамца дІадоладертда цхьайтталагІча пятилетка шоллагІа шу.

ДЕ ДЕЗАРИЙ КЕРТТЕРА ТЕРКОЕШ

(МАГІАЛБИКЕРЧА ГОРОДСКОЙ КОМСОМОЛЬСКИ КОНФЕРЕНЦЕРА)

Вить эзара ияь бІаьи комсомолац ва МагІалбика городской комсомольски организацей юкъевоагІаш, царех 1981 отчет еча юкъагІа комсомола вугІараша дІвийца-а волаш. Из боккха низ ба партийни организацей хьалхленда коммунистически кхетам луш къона тІехье хьалкхеяра, районa хьалхашка латте боахам лелабара а социально-политически а декхараш кхоачашде кагирхой оарцагІбахара а.

Районерча боахаме цхьанкха а моттиг яц комсомольцашеи кагирхошеи хІама хьаькхоллачи балда хьинаре дакъа ца лоацаш. Цар шоай эгтара хьалхара декхар лоархІ цхьайтталагІча пятилетка планаш толаме кхоачашъелга. Районерча пхи эзар совгІа болча кагийчи нахех мехкарашех, 37 комсомольско-кагирхой коллективо хьинаре дакъа лоац тахан «ХІ пятилетнана — къонабарий хьинаре къахьегам, хьаькъал, инициатива, кхоллам» яхача девизагІа лаьрхІача социалистически яхье.

Шерра яржаш латт МагІалбикерча кагирхошта юкъе Нохч-ГІалгІай автономе 60 шуна Нохчийчеи ГІалгІайчеи шоай лоІамагІа Россена юкъеяха 200 шуи дизара цІейи сийлен гІулакхашта белгалдахара тІехьаре социалистически яхь. «Нохч-ГІалгІай АССР 60 шу дизара — цун ордений сий деш къахьегари дешари» аьнна йолча девизагІа лелаю районе из социалистически яхь.

Уж а кхыдола а районерча комсомольцаштеи кагирхоштеи карагІдаьнна дика гІулакхаш белгалдаьхар уйя декошка МагІалбике хиинача ХХІ городской комсомольски конференце.

Цхьабакъда, ВЛКСМ МагІалбика горкома отчетах лаьца доклад ліьча горкома хьалхарча секретара Боков ГІапура а конференце къамаьлаш даьча делегаташа а керттера уйла тІайохийташ дийцар де віаштІехьа ца доалаш дисараш.

Конференце къамаьлаш даьча бурув тохара балхий управленерча комсомола комитета секретара, СССР Лакхехьарча Совета депутата Арсаманов Ахьмада, «Луч» совхоза комсомола комитета секретара Исакова Розас, горбыткомбинатерча комсомольски организаце секретара Алероева Марети, кхыбараша дийцар шоай комсомольцаштеи къонача болхлоштеи карагІдаьнача дикача гІулакхех. Цуна цхьана цар цІенхаштта критика йир ВЛКСМ горкома секретараштa, отделашта, уж юххьанцарча комсомольски организацешка геттара кІезига хулаш хиларах. «Горкома болхлой наст-наста хила беза предприятешка, цехашка, бригадашка, фермашка, кІоаргагІа довза деза къоначa къахьегамхой вахар, дукхагІа ноннкъостал де деза юххьанцарча комсомольски организацешта», — белгалдаьнкхар цар.

— Укх шера тха школа йисейоаккхаш болча дешархоша лаьрхІад юртарча совхозе болх бе саца, — аьлар Иваркъерча № 12 йолча юкъерча школа дешархой комсомольски организаце секретара Гураева Бебусе, — чІоагІа во латт районерча комсаш лелаеча совхозашка болхлой низ віаштІехьбаккхара гІулакх. Из къоастадеча цхьадолча даькъе новкъостал хургда тха школерча 10 класс чакхйоаккхараш совхозе болх бе совцарах. ВЛКСМ МагІалбика горкомо цІенхаштта йоакхо е езаш да совхозашка болх бе комсомольцаши кагирхойи бахийтаре дош. Таххаоалца гуш яц из йоакхо.

Цул совгІа, сона хетачох, нийса лаьрхІа йиш йолаш дац школай директорашка гІоллa школашкарча комсомольски организацешта нулгалде гІертар. Цкъа-дале, ВЛКСМ Устава доагІаш а дац из, шоллагІа-дале, комсомольски организаце лоархІами белитоккама лох а бу цо.

ВЛКСМ МагІалбика горкома а юххьанцарча комсомольски организацей а балхацара цІенхаштара кхоачамбоацараш белгалдоахаш конференце къамаьлаш дир Вознесенскерча газ чакхйоахача заводa комсомола комитета секретара Подгурская Любас, «Малгобекнефть» НГДУ комсомола комитета члена Белетоев Заьуде, комсомола ветеранни совета председатела Е. С. Берандовас, № 9 йолча юкъерча школа йоккхагІйолча пионервожате Зигинова Лаяс, милицерча бериl цІен инспектора М. М. Боковас, «Комсомольски прожектора» штаба начальника заместитель волча городерча газета корреспондента Агаев Іийсас, «Сагопшинский» совхоза парткома секретара М. М. Бокова, кхыбараша.

Конференце белгал ма даьккхара, дІадоладаь дукхa дика гІулакхаш дІачанх ца доалаш юкъагІа дуг ВЛКСМ горкомо, юххьанцарча комсомольски организацеша. Дукха кхоачамбоацараш да царна Іотъамах мукъабаланза болча кагирхошта юкъе беча балха. Де йиш йолчох дуккхадар дац дийша баьнна кагирхой общественна пайдаеча балха юкъебоаера, болх беча кагирхой юкъерча дешара а политически кхетама а боарам лаккхбара, кагирхоша культурно салаlара эша хьалаш віаштІехьдахара.

Конференце балха дакъа лоацаш а хилар, къамаьлаш а дир КПСС МагІалбика горкома хьалхарча секретара П. А. Бусева, ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома секретара Дзейтов ХІарона.

КПСС XXVI съезда сощамаша дІадехкача тайпара городской комсомольски организаце болх тоабара де дезараш белгалдоахаш шерра соцам тІайийцар конференце.

Конференце харжар керда горком, ревизионни комисси, комсомола XXVIII областной конференце делегаташ.

ВЛКСМ МагІалбика горкома хьалхарча секретаралла хержар Боков ГІапур.

А. ХАРСИЕВ.

Инициативеи опыти

БАЬЦАДААРАШ — БІАРЧЧАЧА ШЕРА

Вай мехка дукхагІа хулаш латт йоккхача городашкеи промышленни центрашкеи бахача наха бІарччача шера баьцадаараш лeладу тепличи боахамаш. Цу тайпарча боахамех цаІ — Ленинграда юххе улла тепличи совхозий «Лето» яха объединени.

Укхаза кизга тховнашта кІал бІаьнел совгІча гектара тІа бІарччача шера хьахул петрушка, хох, нарсаш, помидораш, шампиньонаш.

— Іай теплицай хІара квадратни метра тІара оаха доах 30 килограмм совгІа баьцадаараш, — йоах объединене генеральни директора Штрейс Рансас.

Итт шу хьалха, Ленинграда юххерча массехк совхозо шоай низ віашагІа а техе «Лето» яха тепличи фирма е лаьрхІар. Из дехарийла яр городеи областеи бахача наха баьцадаараш лоаттаде.

Ленинградски аэропорте бодача къакъа йисте гІолла хьалъоттар теплицай городок. ХьалхагІа объединене йицар пи комбинати (хІарaяр баьцадаарий 6 гектар йолаш) шампиньонни комплекси (1 гектар) Воскаки яхача голландски фирмагара. Вож комплексаш вай мехка яьр. Массейолча комплексашка производственни а температурно-воздушни режим нийса лоаттаяра а процессаш автоматизированни а механизированни а я. 42 гектар теплицана йІовхал луш йолча керттерча котельне тарлургдар 240 эзар саг вахача города йІовхал яла. ДарегІа дац, ишта, Ленинграда бІаьц километраш гаьнарча къулбехьарча районашка шампиньо-

наш кхеяра ча хьанхахьар а.

ХІаьта а, «Лето» пайда беш предприяти я. Ялх гектар чулоацача 5 миллион сом мах болча комплексага дІадихар меттаотт 4 — 5 шера. Хулача пайдо торо хулийт производство шерьярал, техникана модернизаци ярал совгІа социальни проблемаш а кхоачашъе: укхаза болх бечарна гІишлош, цар берашта детсадаш хьалъе. Фирме болх беш ва 3,2 эзар саг, царех 60 процент — кхалнах. Фирма шиі профессионально-технически училища я, баьцадаараш кхеду мастераш, кхыйолча специальностегІа Ленинградски областе юрта боахама болхлой кийчбеш.

Теплични боахам дегІабоагІаш латт. ХІаьта а Ленинграде бахача наха бизза кхоачам хилац Іай кердача баьцадаарех. Февраль бетта хоха буц эца йиш яле, нарсаш е помидораш моллагІча хана віаштІехьа ялац. ХІанз Ленинградски областе гІолла теплицашка баьцадаараш кхедар 190 гектара тІа кхоачаду. Бакъда, городе бахача наьха хьашташ дизза кхоачашдарна теплицай майдаш шерьъе еза. Гартарча пхе шера цаІ-ах шерa е лаьрхІад уж.

Кхетадеш да, мехка шоллагІа йолча городе — Ленинграде бахараш Іай эца йиш йолаш ба кхыча районашкара хьанхухьа Іажаш, лимонаш, апельсинаш, морковь, кабуц. Вай дуьцар да мехка къулбаседерча районаша шоашта баьцадаарех кхоачам белга, дуа хІама тайп-тайпара хургдолаш.

Сергей ИЕНАШЕВ,
АПН корреспондент.

Йорзол дехьаро

ВОЛГАРИ. Электронни машинех пайда а лаш производстве программировани планировани ю, космически бувзам... Уж а кхыдола а дешаш къестаду Болгарски Іилмай академеца электроника Софийски института болхлоша. Вахара тайп-тайпарча сферашта электронизаци ярга бода кикъ болалу цун Іилмана лабораторешкара.

Цу Іилман учреждене болхлой віаштІехьдаьннад кхаатоам электронни лазерни техникан дайкъе доккхий толамаш даха. СССР АН Сибирски отделенерча коллегашца цхьана цар кийчъяьй атмосферана дистанционни зондировани яра, из бІехьалар белгалдара, ше тохаргболе моркаш гучаяхара йола уникальни лазерни аппаратура.

СУРТА ТІА: института Іилмай болхлой Б. Вичев Н. Тодорови аппаратурена тохнамаш деш ба, хІаьта радиолакационни техникана цунах пайда эцилга гуча а доакх.

БТА — ТАСС сурт.

Доттагlий опыт

Этикеи торговлии

Будапешта книжкай тиnашни арадаьлар баьде сийна беттагаргаш йоля — «Рекламни этика венгерски кодекс» яха доккха доаца брошюра.

Оаха дехар дир венгерски реклама совва секретарь волча Дойч Лайошнега, мишта оттадир кодекс, торговле реклама санна шиъ тайпара йолча сфере, малагІа декхараш дар из юридически а морально - этически а бокъонигІа дола сборник оттадаьчар дe лаьрхІар дувца аьнна.

— Вай хана, — йоах Дойч Лайошне, — реклама аьхха боахама сферана влияни яь Іац. Дукхача нийдархошта воздействи еш рекламо влиянию общественни уйлаш хьахилара, шийна дехар къоастаде Іомабу, хьаю вахара хьисапа идеалаш. Цудухьа общественна бе-башха доацаш дац малагІча морально - этически кормай кІийлен тІа латт рекламин болх.

— Цхьаццадолча мехкашка болаш я рекламин болх нийса лелабара бокъонаш. МалагІа да венгерски рекламин кодекса тІаlерзадар?

— РекламагІа йола бокъонаш, рекламаци болх къоастабеш дола правилай сборникаш довза дукха ха я. Бакъда, социалистически обществашка товарашта еча пропагандона лостач телара нормашта юкъе башхало я. Нагахьа санна капиталистически дунен тІа реклама конкуренции къовсам а лелабеш, фабрикантийн махбархойн хьаштaш Іалашдеш яле, социализме реклама хьажа езаш я нийдархой, дукхача наьха хьашташка.

Тхаьнига аралаьнна кодекс, сона ховчох, из да СЭВ мехкашка эгара хьалха укх ханналца ара мел даьнача законашта, распоряженешта, опыта реклама хьаькъехьа болча нийдархой лоІама кодифицировани е гІертилга.

Кодекса керттерча принципех цаІ я реклама шиіі доагІача тайпара, кІоаргагІа товара гІулакх цун дика нийдархочо дІадовийтар. Цун бокъо яц нийдархо Іехаве, доацаш а товараш дика да а яхаш. Рекламо жоп дала деза товара фу мах ба а. Кодекса бокъо лац товара реклама е, нагахьа санна нийдархой хьашташ кхоачашде тоьам хиллал тикашка из деце.

— Фуд кодексага диллача рекламин гІулакхa задерца ца лоархІар?

— Кодекса мегийтац реклама моллагІча тайпара кизагІа пропаганда е, наьха могашалла зене долча товарашта пропаганда е. Масала, Венгре бокъо яц корта бохабеча маларан тхьамкий изделешта реклама е. ХІаьта бокъо лу оптови мах бара организацешта информацела корта бохабеча маларей тхьамкий изделейи каталог арахеца.

Кодекс оттадьъчар лаьрхІар, реклама шиі віаштІехьа доаллача тайпаси могашал лораеча органий продовольственни товарех яхар а юкъе хургдолаш диетически продукташна белонаш, углеводаш, витаминаш хила езаш хилар дІахьокха. Цу хьакъехьа дакнеш хила еза упаковка тІа язъьь. Реклама информаце жоп луш хила еза товар кредитагІа ецара бокъо, нийца хІама цІакховчаяра порядок мишта хила еза хойташ.

— МалагІа ба реклама кхетам баларе лоархІам кердача кодексага диллача?

— Реклама я педагогически гІулакхашта а пайдана болаш. Цхьадола сурташ а царна кІалхара йоазуш а бокхагІчар сий де Іомабеш да. Реклама декхарийла яц вайга товаш йоацача «идеалашта» пропаганда е, дукххача нахага дІахховчаргйоацача хІамашта реклама е.

— Промышленни а торговле а организацешта доагІаш дий кодекс?

— Кодекс ядара нийчо еш данъа лоацаш хиниаб цу рекламагІа пайда эца дага мел йолча оагІоний викалаш. Общественни организацешка дувцаш а хиниад из, дувцаш ениа рекомендацеш юкъе а йоалаяьй из оттадьъчар.

Цу гІулакхо кодекса тІара правилаш кхоачашъянза организацеча ларда тІа оттаю.

Е. ПОПОВ,
ТАСС корр.

Будапешт.

«Герзаш дІадаха!» — ишта цІи йолаш я «Авангард» яхача французски журнала лаьрхІа арахийцача номера тІа кепатеха фотомонтаж. Ишта да ядерни катастрофа да хилийтара, ерригача адамаш вахара кхерам тІатийса ца Іеш ишта дунен тІерча экономически социальни прогрессана дукьале еш а дола герзаш Іоаделга юхатохара тІехьарча дунен общественность, берригача дика уйлаш йолча наха дІадехар.

ТАСС фотохроника.

КАЛЕЙДОСКОП

ДУКХАГІА ЧКЪАЬРИЙ ЛУВЦАРГДА

Город Сплите океанографен чкъаьрий лувцарен Института специалисташа лаьрхІар: югославски хишка мел дола чкъаьрий тоъара ла чурча рынкана меттел, экспорта дахийта а, нагахьа санна уж лувца деззача тайпара лувцаш хилча. Чкъаьрий дукхагІа лувца, чкъаьрий лувцачи чакхдоахачеи предприятеша Порчуле йолча кема верфашка заказ даьд чкъаьрий лурцача 12 кемана. Цу тайпарча хІара кема, хІана долчарна нийдича ялазза дукхагІа чкъаьрий лувцаргда. Кердача серех долча цхьан кема віаштІехьа дергда чкъаьрий чакхдоахаче предприятешта хІара шера 1200 тонн чкъаьрий теле. ХІанз СФРЮ чкъаьрий лувцача ерригача флото шера 37 эзар тонн чкъаьрий лувц.

ЮРТА БОАХАМА ГІУЛАКХАШТА

Югославе чІоагІа уйла тІайохийт дІадувча лаьттaшта мелиорацин ирригаци яра. 1985 шерага кхаччалца йолча хана цу балхашта дІахийца да 17 миллиард динар. ХІанз мехка 7,5 миллион гектар долча оахача лаьттаех 200 эзар гектар мара дац хий дехкаш.

Ирригационни тІарсаш хьалду ерригача республикашка аІам; дац аьнна. Истрия яхача эгІайрех тІа еш латт водохранилищеи плотинеи. Македоне — Стрежевски ирригационни система, тІадоагІча шера хьалхарча ялх бетта, хана шу хьалха, болх бе йолалургъя из, хІара шера цо лургда 20 эзар гектар оахача лаьтта тоха 89 миллион кубометр хий, 22 млн. кубометр хий наьха хьашташта, 12 миллион кубометр — Битолерча электростанцена. Доккхий балхаш деш латт Воеводине, ялат дика хьувкъаш йолча моттиге, бІаьстан юдаь Іаьрка ухача хиина, хІанз хьувкъама тоъал доккхa зо деш йолча Сербе. Цу тайпара, 1985 шу чакхдоаллаш республика хий дехна лаьттaш кхы а 100 эзар гектар дукхагІа хила дезаш да.

(АПН).

Н. А. Некрасов ваьча дийнахьа денз 160 шу дузаш

Тахан 160 шу дуз сийлахь-воккха эрсий поэт Николай Алексеевич Некрасов ваьча дийнахьа денз. Цун творчество чIогIа юкъаххина ю Ярославски лаьттанца.

Волга йистехь, цигара гуьнаш, юртий йистошкара мехкъаш хестадеш цо ший стиха-шца, поэмашца.

Цу лаьтта чакхдаьннад цуи берал, кхиетар, укказа Карабиха усадьбе вогIаш хиннав из хьалхъе ваьхар ма дерра довзара кхийна ваьннечул тIехьагIа а, ярославски ахархочун кхечаь дашна ладугIаш хиннав, боккхачу безамца хьежаш хиннав Iалама козаленга.

1862 — 1875 шерашка поэт иттаза вена хиннав Карабихе. Укказа цо язъвьй «Мороз, Красный нос», «Эрсий кхалнах» яха поэмаш, «Орина, салтичун нене» яха стихотворени, язъвеш хиннав «Росса дикагIа беза-раш малаш ба» яха поэма.

ХIара шера эзараш болча Некрасова сий деча ярославцашен къьначе города хььша-шен даьхьа лоац Карабиха ху-лача традиционни Ерригсоюзни поэзе цIейна зоьжа.

СУРТА ТIА: И. Н. Крамски язде Н. А. Некрасова портрет, 1877 шу (Карабихерче Некрасова музеера сурт).

С. МЕТЕЛИЦА сурт.
ТАСС фотохроника.

КАМЧАТСКИ ДОКУМЕНТАШ — ПАРИЖЕ

Парижски къаман библиотека кулгайоазой Департаменте долаш да эрсий меттала яздаь бахъ дола, Камчатски лаьттах лаьца XVIII бIаьшерея 60 шерашка ши документ. Цу документаш тIа юкъ 1767 — 1768 шерашка ахгIайре оспа эпидеми хилар-ца, ялат ца хьуикъарца, моцал еттарца дувзаднина моттигера дукха нах байна хола-ха. Шаннхе документ яздаь да коаста тIа, цо тешал ду цу хана къхат, кхыметтел Камчатски правительственни канцеляре а ца хинна хилара.

1767 шера сентябрь бетта яздаьча цхьан документа цIи я: «Лаккхехьарчакамчатскера приказной цIагIа Камчатски приказной цIагIа Лаккхехьарча-камчатски отроге ялат а кхьбола кхача а ца хиларах хоам беш дола рапорт». ШоллагIа долча 1768 шера 17 июне яздаьча документа цIи я: «Лаккхехьарчакамчатски приказной цIагIара Камчатския Большерецки канцелярега дола Лохорчакамчатски приказной цIагIа «ухьегIар даккхара йола «мерза буц» кхьийтарах» хоам беш дола рапорт.

Маца, миштта кхаьчад уж Камчатски Iадоале официальни документаш Франце столице ала хала да, мичча тайпара дале а, цар кIезиг-тайпара дале а, цар кIезиг-дукха хоам бу XVIII бIаьшерея Камчатка историях.

Михаил ПОПОВ.
(АПН).

КХЫ А ДИКАГIА АЬТТУВ ХУРГБАР

МашиналькъаГрозненски отделене «Локомотив» яха-ча ший лоIаеча спортивни общества райони Совета чуйоагIа 24 физически культура коллективи 9 физкультурни группей. Цига даьхьа лоацаш ва ворхI эзар совгIа вола машиналькъахо.

КПСС Центральни Комитетен СССР Министрий Советен «Физически культурей спорти дIахо а шерагIа а вояржайра» хьакхтьара сацам арабаьтIча гIоце кхы а чIоагIагIа айбаьб райсовето физически культурей спорташ юкъе дукхагIа нах юкъеозаре бозх. Тхоай мел бола методисташ дIачIоагIбаьб оаха машиналькъа къахьетамхой мел бахача. Цига цар вонкъостал ду цу наха тайп-тайпара физкультурни болх лелабе, спортивни яхьаш чакхъяха. Дика традици хинна дIаэттад Н. К. Крупская цIерагIча культура Дворецо чакхдоахаш долча улицай цIейшка дукхача тха цIи хезача спортсменашца дакъа лоацилга, тайп-тайшара гойтара выступленеш а еш. Физкультурей спорти болхи юкъе дукхагIа нах чуозаре керттера дакъа дIалоац Ерригсоюзни цаI йолча ГТО комплексо. Цо дIадеххача бесса болх чакхбоаккх оаха машиналькъа отделене мел йолча коллективашка. Укх тIехьарча шин шера пхи эзар совгIа волча къахьетамхочо яьккхай ГТО значок. Болхлой а гIулакхерча а наха салоIам хиларах, цар могашала терко ярах, паргIата болаш а сакъердалуш а цар салаIаран дикка гIоноакъостал ду туристически путевкех форда тIа, кхьча Iалама хозача моттигашка салаIа ахаро. Иштта, укх шера салоIача деношка дукха нах хилар тха Каспе, Теберде, Баксански чIоже, кхьча моттигашка салаIа баха. Традиционни хинна дIаэттай производственни коллективашта юкъе «Локомотив» ДСО чакхйоаха спартакиада. Цун юкъе воагIа спорта 9 тайпа: футбол, лайга атлетика, баскетбол, волейбол, истола тIера тейнис, тоаш кхоевар, лаьк дар, ГТО, шахматаш. Цу яхьашка даькъа лоацаш хул 500 совгIа машиналькъа болхло. Укх масеха тIехьарча шерашка хьалхара моттигаш яхара къовсамаш дукхагIча даькъе Гудермеса локомотивни, грозненски локомотиви вагонни депой коллективашта юкъе хул. ДукхагIча даькъе цу коллективашкара кул «Локомотив» ДСО вIашагIтехача команда юкъебоагIа Нохч - ГIалгIайчен, Къулбесада - Кавказа машиналькъа хьалхара моттиг яьккхара йолча яхьашка даькъа лоацаш бараш.

Дикка боакхо ю райсовето дакъа гонзал йола классни спортсменаш кийчбара а. Эттара хьинаргIа цу гIулакхе даькъе лоац РСФСР заслуженни тренера Ф. П. Куцела кулгалдеш йолча дзюдо секце. Цу секце воспитанникашна массала а дика толамаш доах Ерригсоюзни а дуней халкъашта юкъерча а яхьашка. Укх тIехьарча масеха шера «Локомотив» ДСО Центральни Совета чемпионаташка массаза а хьалхара моттигаш йоах тха кхезетарий, кагирхой, бояххийчар командашa. ДIабахача май бетта Франце хилар дуней «Локомотивай» спортсменашна юкъе хьалхара моттиг яьккхара дзюдох йола яхьаш. Цу яхье даькъа лоацаш хинна СССР вIашагIтеха команда 80 процент Нохч - ГIалгIайчерча «Локомотив» ДСО дзюдонстах лаьттар. ХIаьта цу яхье дика аьттув а баьлар вай спортсмений — цига СССР команда яьккхар сийдола шоллагIа моттиг. Вай дзюдонсташ — М. Дашкуев, В. Чапаев, Х. Джамалдаев, А. Исаков, М. Халадов — призераш хилар цига. Кагирхошта юкъе хиннача яхьашка укх шера СССР чемпиона цIи яьккхар Вараев Башира. Къаьстта ала ловра сона Мараев Iумарах. Цу 19 шу даьннача вIаьмигача сага спорте наргIаьннад доаккхий дика хIамаш. Из ва соахкара кагирхошта юкъера Европа чемпион. Хьалхара моттигаш яьхай цо укх шера Тбилисе, Баку, Венгре, ГДР хиннача дуней халкъашта юкъерча турнирашка. Укх шера эттара хьалха боккхийчарна юкъерча СССР чемпионате даькъа лоацаш хиннав из, укказа а сийдола шоллагIа приз яьккхар цо.

ХI-ча пятилетка хьалхарча шера дзюдо секцес кийчваьв дуней халкъашта юкъерча спорта класса цхьа мастер, СССР спорта ши мастер, СССР спорта мастерала цхьайтта кандидат, цхьоалагIча разряда 31 спортсмен.

Кхы а лаккхагIа аьттув баргбар тха спортсмений, нагахьа санна вай машиналькъа отделене организацей боахама кулгалхоша кIезигагIа дукха тха йоаидо еш яларе. Гудермеса а Грозненча а «Локомотив» стадионашта цар ремонташ вора, тоеш уж цар хьалйоре, кхьдола эшаш дола гIо-новкъостал доре.

В. ЛЕВИН,
«Локомотив» ДСО председатель.

ЦхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шера доккхий социалистически декхараш тIаийца болх беш я Назрановерча районни поликлиникера лорий коллектив. ТIаийцача декхарех керттера дар цар лоархI унахошта дикагIа гIулакх дар. Шоай балхе опыт дегIайкхувлар. Цу коллективана юкъера къовстае ловра сона участкови терапевт Абадиева Аьхьмада Сона. Из я ший балха говзал йовзаш а, низ ца кхобеш шийна ховр наьха могашал лораяра дIалучарех цаI. ВIаьмига ийне йолча хана дег чу буж Сонайна унх лаьттен тIа эггара маьр-шагIа, хьамлагIа йола лора болх. ТIехдина Назран-Кертера юкъера школа чакхъяьккхачул тIехьагIа деша мигахьа гIорга хьогI со аьнна нха уйла е еззар Сонай. Из деша йода Къулбесса-ХIирий медицински институте. Цигача деша игIача хана Сона белгала йоал дика дешарца а, боккха общественно кхетама болх барца а. Цхьан юкъа из хул института пенгазета редактор. тIехьагIа из корж курса комсоргалла.

1968 шера, медицински институт чакхъьяккхачул тIехьагIа, Сона хьовзю Орджоникидзерча № 3 йолча поликлинике терапевталла. Хьалхарча хана цхьанца хаьнала шийслора хIетта дийна яьна балха сначa къонача йоIа. Халонех къахкачарех ацар яз. Ший балха з йистельча чулха сиздучарех а яцар Абадиева, цу гIулакха бахьан дар, шийна дего хьийха професси кхы а дикагIа йоаза а, унахошта дарба хургдола оагIув лаха а из массаза гIорташ хилар.

Дукха дика хIамаш Iомаду цо балха говзал лакха йолаш, дукххача хана деиз цу поликлинике болх беш хьабоагIача ший бонкхагIболча новкъосташкара. Унахоех къахеташ, царца Iимерзе йолаш Сонас беча балха чIоагIа раьза бар поликлиника болхлой а керттера лор а.

Назрановерча поликлиникана лораш эш аьнна шийна хеза ча, 1969 шера укхаза балха йоагIа Сона. Йоккхача районе цаI мара терапевт вацар. Унахошта дарба дара, цар могашал лораяра, тоаяра гIулакх Iалаьмате эсала латтар укхаза. Из болх тоабеш де дезараш чIоагIа дукха дар. Дин бийсен ца къовсаш чуийнна болх бе йоаелар Абадиева. Укхаза дикка ка-къадоал цуна хьалха ше Орджоникидзе балха йолаш Iомадаьр. Цу Iомадаьчох тоьам хиина социрейоаларех лаар из. Ставрополе цо чакхйоах специализаце курсаш. Къаьстта белгалйоал из поликлиникерча болхлошта юкъе, хьинар айдаь болх барца, чубаьккхача унахошца цхьа ший тайпара тIера, безаме, слаенна хиларца, диагноз нийса оттаеш хиларца, цул тIехьагIа лерттIа дарба де ховш хиларца. Абадиевас каст-каста ший участкерча наха хьалхашка лекцеш еш, профилактически болх бу. Дукха дика хIамаш хьех кхалнаха. Цу ше ешаш йолча лекцешка Сонас хьагойт ший хаинахьа лорашка гIолла чакхвалар а дарба дар а тIехьаленна мел дика хIама да. Из юхатеттарах тIехьагIа мел зе доал. Иштта, Сонас нийчу «Сан-бюллетень» яха цеигаает.

Ший болх дика беш йолча говзача лора дег тIара доагIа дIайха барнал ала ловш ба, цо могашал меттаоттаь бола дукхабараш.

Сонас беш бола болх дукхаза белгалбаьхаб Сийлен грамоташ а, ахчан премеш а телаш.

М. БАРАХОЕВ.
Л. Н. Толстоя цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета студент.

ЛийрхIар корадаьд

АРМЯНСКИ ШЕКСПИРИАНА

Еревански шекспировски библиотека — эггара йоккхагIа я бирмингемски, вей-марски, нью-йоркски чаргара дIайоккхача. Цун фондашка гулдаь да Европа, Азе, Африка хьаний шоватнъа меттала яздаь книжкаш. Эггара дукхагIа я англиски изданеш. Теркаш тIехоааш да шин томик. Царех хIара дар — бизза Шекспира сочинений гуллам ба. Тома тIа элар-нел дукхагIа оагIув я, молагIа яр санна шрифт я, баьхда, индийски, геттара дитта къахат да. Уж одно-томникаш арадаьннад яхача бIаьшерея 1827-чен 1836-чен шерашка Шекспир ваьча мехка.

Библиотека коллекцей юкъе йоккха моттиг дIалоац армянски меттала долча книжкаша. Царна юкъе я Шекспира эггара хьалхара армянски издани «Комедия ошибок», Тертерян Арама перевод яьр. Из арадаьнна хинад Смирне 1835 шера. Цу хаинарца Шекспира пьесай доакъош мара дац армянски меттала даьха.

Библиотеке гульаь я Шекспира дукххача пьесай хьалхара изданеш, Европа дукхача городашка арайийнараш. Кiезига яц автографеш тIайола изданеш. Ше Шекспирах яздаь книжка дайтад ховзаш волча шекспироведа Вольфганг Клемана. Масеха шу хьалха цо йиллай мюнхенски шекспировски библиотека.

Реликви а я еревански коллекце: Масеян Ованеса кулгайоазош. Тхьан иттнел совгIча саго перевод яьй Шекспира армянски меттала, хIаьта цо яь переводаш хIанз а тIехьа классически лоархIаш я. Масеяна перевод яьй Шекспира шийтта пьесана. Царех йоккхача говзалца яь я «Гамлета», «Отелло», «Макбета», «Венецианскн купеца» переводаш.

1966 шера Армянски ССР-а Iилмай Академе президиума сацамагIа хьийр Армянски шекспировски центр. Цун керттерча декхарех цаI да — Шекспира сочинене бизза гуллам армянски меттала арахецар. Из декхар кхоачашдергда таргтарча масеха шера.

Георгий САРКИСЯН,
АПН корреспондент.

Иллеца вувца саг

ТЮМЕНСКИ ОБЛАСТЬ. Иллеца вувца саг аьннад Леонид Ильич Брежнева ший «ДагалувцарашкА» 20-шерашкарча комсомольцах трактористах — сибиряках Дьяков Петрах. Коллективизаци хиннача хана оахкарий хьисапе вурийтта шу дайна коммунар ве гIийртаб кулекаш, из воагаве дага хиннаб, бакъда из тамашийна дийна висав, ковстагIий футтаройна вахаш ва.

Петр Егорович Дьякова вахар доккха, хала, цунгара Iомаде дукха хIамаш долаш да. Цун вахаро тьахьокх' вай советски пачхьалкхен истори. Урале цIи хеза йола Магнитка хьалъеш хиннав Дьяков Петр. Сийлахь-боккхача Даьймехка тIема шерашка немецко-фашистски гIерахошца, японски милитаристашца тIом беш хиннав. ТIом чакхбаьннечул тIехьагIа декъале гIулакхаш карагIдувларах еина орденаши медалаши йолаш ше ваьхача СибарегIа юха а машаре вахар тоаде, керда лаьтташ карадерзаде цIаненая денал дола тракторист. Хьинар кхо па деш къахьегарах цунна деннад Дьяков доккха совгIат — Ленина орден.

Дьяков Петр Егорович хIанз Тюмене вах. Из — персональни пенсионер, парте, комсомола ветераний областной Совета хьинаре члени ва. Комсомольцашта, пионерашта, болх беш болча кагирхошта массе хана чIоагIа хьашт долаш дика доттагIа а хьехамч я ва Петр Егорович, довзаш долча «Хаьха тхо, Петруша, тракторца» яхача иллеца вувцаш вола саг.

СУРТА ТIА: Петр Егорович Дьяков кагирхошта юкъе.

Н. САПОЖКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

БАХАЧА НАЬХА УНАХЦIЕНО ЛОРАЯРА

1975 шера денз болх беш хьайоагIа унахцIено лораяра даькъе цхьана гIулакхаш деладара йола СЭВ массанара комисси. Цо координаци ю НРБ, ВНР, СРВ, ГДР, Куба Республика, МНР, ПНР, СССР, ЧССР медикашна цу мехкашкарча бахача наха медицински гIулакхаш делга тоадара деча балхашта.

АПН корреспондента Синяков Юре дехарагIа социалистически мехкий учреждени цхьана малагIа балхаш ду дувц СЭВ секретариата унахцIено лораяра отдела заведующе Сягаев Сергея.

— СЭВ членаш долча мехкашна цхьана гIулакхаш деладара программех цаI дегалхьаьний лазарашта хетаьи я. Царца юваенца я вай деной эггара маьлхарагIа йола статистика: дунен тIа бовча наха юкъе хьалхара моттиг лоац миокарда инфарктах гипертонически лазарехи боврашa. Цулухьа иштта лоархIаме да царна дукьала дакхха хIама, цу лазарашта эггара эффективнегIа дола дарба лахара хьинаре орцагIдовлар.

«Дега-цхьаний лазарий» комплексни проблема тохкача даькъа лоац СЭВ мехкий 119 медицински учреждене. Иштта цхьана леладеча гIулакхех хьахиннар да коллективни кIийлен тIа оттаь хьалхара практически рекомендацеш. Уж я миокарда инфарктах цамогаш барашта реабилитаци яра, гипертонически лазарашта диагностика оттаярей дарба дареи кердача методашца, кардиограммашта автоматически анализ яра способашца ювзаснна. ДIахохьош да артериальни гипертоненa профилактика яра, керда препараташ хьаяра, дега-цхьаний лазарашта хирургически дарба дара даькъе цхьана тохкамаш делга.

Вож программа вай бIаьшерен эггара унзарагIа долча лазарех цхьаннена — раковн лазарашта наступлени яра хетаь я. Социалистически мехкий 129 Iилма-тохкама институтон клиникой деча тохкамашa чулоац кердагIа а дукхагIа мах дIабодаш а йола оборудовани ешача фундаментальничаргара лазара географена тIахьожам лоаттабе йиш хулийтача эпидемиологическичарга кхачча-йола итт достам. Цхьана гIулакхаш леладарах хьахинна Iилмаи результат хиннай 13 монографи араяккхарах, цу даькъе «СЭВ членаш долча мехкашкара рака дукьаладара къовсам» яха коллективни болхи хIаьта иштта социалистически содружества пачхьалкхений медицински вузашта онкологе учебники. Молхай кердача шиш препарата дунен халкъашта юкъара тохкамаш даь йоалаш я хIана НРБ, ВНР, ГДР, СССР, ЧССР, онкологически клиникаш. ВIашн дага а баьнна оттаьча цхьан планагIа тохкамаш ду СССР хьаьхьча кармиломицинах Венгре хьаьхьча дибромдульцитолахи пайда вцаро дуча эффекта.

Специализацей кооперированей кIийлен тIа вIаштIехьдаьккхад дикала хьокхамаш дунен стандартел хIамма а эшаш гIа доаца вакцинаши сывороткаши арахецилгеи уж вIашн лоаттаелгея. Дукхача оагIонаша цхьана гIулакхаш леладар тIадерзадаь да мехкаш полиомиелит, менингит, корь, туберкулез, кхыдараш санна долча лазарашта профилактика яра пайда ийбеча медицински препаратаца Iалашдара.

Социалистически пачхьалкхений фармацевтий боккха болх «Компендиум Медикаменторум» хьаяра хетабаь ба. Иштта оал молхай препараташ а цар дикала лоаттабу тIахьожам а миштта хила беза яхача деша хьакъехьара цхьан тайпара дола дIадехарaш чулоацаш долча унифицировании документий сборникех. Цо йиш хулийт тайп-тайпарча мехкашка арахецаш йола керда молхаш практикана юкъейоалалра гIулакх чакхдоаккхашта пхи шу сихде. Керда препарат, ард вай, Болгарера кхухьаш болча СЭВ гIоллерча партнерех хIаравар мукъавоал цун дикала де чIоагIа хала дола а дукхи мах дIабода а тохкамаш ший мехкаде ца дезаш.

ВIашн молхаш лоатаеча хана пайде ийбеш долча цхьатарарча документех тIехь - тIайоагIача хана хила тарлу социалистически содружества мехкий Фармакопе — фармацевташта йола молхаш кийчъяра, леладара, царна проверка яра, хIаьта иштта молхаш мелара тIехвале йиш йоаца боарам хьахьоакхаш йола официальни руководство хьаяра кIийде.

Молхай средствашна еш йолча керттера йоацача действешта регистраци яра Чехословаке болх бе йоласийнаб СЭВ членаш долча мехкий дунен халкъашта юкъера информационни центр. Цун декхар да цу е вокх препаратаца дарба деш гучадийна негативни тIехье йола хIамаш сиха медицински учреждениeта дIадовлийтар.

Укхаза, Чехословаке, хьаю хийца жамараш оттаде дезача цамогаш болча наха йолча дайней Дуненхалкъашта юкъера банк. Цу гIулакха СЭВ членаш долча европейски мехкашa кулгаш ладеъа «Интертрансплант» яха система вIашагIйоллаpах йолча дукххача оагIоний соглашенена. Мишта бергба цо болх?

Соглашенена юкъе дакъа лоацача мехкара жамараш хувцарга хьежаш болча унахоех йола ерригa хилаза когийоаца информаци. Праге вIашагIъеллача вычислительни центра чуйоагIа. Мехка долаш долча донорски жамарех йола сведенеш кхоачача электронно-вычислительни машинаша хьахорш оптимальни реципиент, вешта аьлча, дIалатара тешам боккхагIа хиларегIа из жам оттабича бакъахьа хургвола унахо. Центра рекомендацегIа донорски жам дIабохьийт из унахо волча мехка.

«Интертрансплантa» даннея Дунейхалкъашта юкъера банк Чехословаке я, хIана аьлча дукхьал цо координацию «Органий ткань транс-плантаце»-комплексни проблема даькъе цхьана леладеча гIулакхашта.

Ерригa комплексни «проблема 13 я. Царна разработка еча кхоачашдергда СЭВ членаш долча мехкашa 1981 — 1985 шерашка цхьана Iилмай-технически гIулакхаш леладара пхе шера планага хьежа. Ший тоговашка хьежие, хIара мехко ше къоастаду из е вокх проблема тохкача ше мел дакъа лоацаргда. Иштта, Болгаре вIаштIехьдоаккх «Къахьегама гигиеней профессиональни лазараш» яхача проблемах цхьана гIулакхаш леладелга, Венгри я молхай средствай стандартизаци яра хетадаьча тохкамашта координаци ю «Инфекционни лазарий» проблемана, хIаьта Польшо — «Нанен бера лорадара» проблемана. СССР йоккхача Iилма-тохкама институтий кIийлен тIа хьаьй онкологена, кардиологена, вирусологена, биомедицински техникана, гонахьарча гонен гигиенaпен йола координационни центраш.

Бахача наьха унахцIено лораяра социалистически мехкашта дарде лувцараш цхьа принципаш хиларга хьежаяна, медицински служба органашкха тоаяра денаш а иштта дукхача оагIонаша цхьана гIулакхаш леладара керттерча достамех цаI ба. Лувцар да бахача наха диспансеризаци яра керда формаш юкъейоалалр, больницашкен поликлиникашкен керда техника юкъейоалалр, медицински учреждениeшта проектировани ярен хьалхарен гIулакх цхьан тайпара леладелга Iалашдар. Укхаза а низаш вIашагIтохаро йиш хулийтаргья социалистически содружества мехкашка бахача наха хьашт дола проблемаш сихагIа кьестае.

(АПН).

ТЕЛЕВИДЕНИ

10 ДЕКАБРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — ГIурвеннара гимнастика.
10.05 — «Массарел делагIа» яха историко - публицистически киноэпопея. Кхоалагiа фильм — «Хала аха».
11.05 — «Мачал ма, зурналчик!».
11.30 — СССР халкъий илленч кахьарашe.
12.30 — «Кердадараш».
15.30 — «Кердадараш».
15.30 — ВIашагIтехийтача Къаман Организацe берий фонд хьаъь 35 шу дузарга. «Берий цIерагIа». Документальни фильм.

[illegible]

II ПРОГРАММА

[illegible]

РАДИО

10 ДЕКАБРЬ

[illegible]

11 ДЕКАБРЬ

I ПРОГРАММА

[illegible]

19.00 — Мотттигерча а композиторий лирически аллеш (гIалгIай меттала).
19.17 — «Комсомола лауреаташ». Радиокомпозици (эрсий меттала).
20.02 — «Нохч-ГIалгIай музыка концерт».
20.35 — «Сакъерданеча тоагIе гIа». Юмористически дувцараш (нохчий меттала).
21.07 — «М. Айдамировс дIаоал». Концерт.
21.37 — Хьакъа музыка концерт.

ХIаваъ

Тахан республике гIоллем Грозне хувцалуш морхаш а йолаш. Йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 4—9, Грозне 5—7 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш. Йоачан а йовцаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура буйсана +1—4, дийнахьа +7—12 градус йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктохкама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностей транспортен 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кисьмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттен деношка

СФ02501. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4714.